

בדי רוחות בלתי לענין שבת, מ"מ היינו דוקא ביתר מ"י אבל
 ב"י ח"י לאסור וכמשי"ג לעיל, ואף אם נפרש דעת ר"ח לאסור אף
 ב"י ודאי איכא למימר דאינו אלא מדרבנן, שכל הסוגיא בביתר
 עלטול קיימין, ולענין מה"מ יש ללמוד מכלאים וכמשי"ג תו, אבל
 עיקר פרי"ח נראה כדי לפרש הא דקאמר חי מן האז שלפי פרי"ח
 ופי' הרי"א"ף א"ל לפרשו לפרשיי שכרי מצוחר שהיה בדי רוחות,
 והלכך פי' דהא דקאמר דנעץ ד' קונדסין היינו לעשות מחילות
 ועשה מחילות ושאל על ענין הפתח שגשאר שם והתיירוכו וחקרו
 אמוראי דדרא בתראי, על איזה ענין היתה השאלה ושחלקו זה
 ר"י ור"ל לענין שבת וכדאמר חילומא ב"י כ"י ומסוק דמן האז היה
 הפתח, אבל לענין דינא שפיר י"ל שאין חילוק אם ז"י"ה מרוח אחת
 או מדי רוחות וכמשמעות תחלת הסוגיא דר"י דן בזה לרב, ונדחו
 דברי ר"י, ואפשר דע"ג דקאמר היינו על ד' קונדסין שניעץ ולפי"ז
 מצוחר שאין חילוק בין רוח אחת לדי רוחות, ואין דברי ר"ח רק
 למאי דקאמר מן האז, [וכ"מ בר"ן פ"ק דסוכה בסוגיא דב' כהלכתן
 לז"י"ה מהני בדי רוחות בשבת מה"מ].

ד י"א א' תוד"ה חזר גם לפרמ"ר מדי רוחות לא יועיל ז"י"ה
 דפתחא מדי רוחות לא עבדי לויגו כ"י אע"ג דלענין
 כלאים משמע דאף אם עושה ז"י"ה בלתי מהני לענין שמוחר
 מכאן לנטוע גפנים ומכאן לזרוע, שאני כלאים שא"ל יחוד רשות אלא
 מחילה מבלתי, אבל לענין שבת דלירך שם ר"י"י מוקף וגדור מכל
 רוח, לירך לחול על הפרצה הנשחרת שם פתח של כניסה ויציאה
 של רשות המוקף, ויש לעי' גם למאי דמסקין דמהני ז"י"ה מכל זד,
 אי בעינן דוקא שהיו ז"י"ה עריבין ודוקין בכל הקרנות, דכה"ג
 נחשב כמקוף מכל זד, והע"ג שכלו פתחים אינו מפקוד, דמ"מ כל
 פתח הוא למקום מוקף וגדור ומשמש לכניסה ויציאה, אבל אי הניח
 פרצות שלא עשה בהן ז"י"ה, והיו כל ז"י"ה כאילו נעשית בלתי,
 בזה לא מהני לענין שבת למחשז כל ז"י"ה כמחילה ולדון על הפרצות
 מדיון עומ"ר של הל"י"ה, דלא חל כלל שם ז"י"ה, בחד ז"י"ה העומדת
 בלתי, או דלמא כיון דלענין כלאים מהני ז"י"ה בלתי, גם לענין שבת
 חשיב ז"י"ה בלתי כמחילה, והע"ג שאינה מועילה כלום מ"מ כל
 שתמלא חצרותיה בסמוך לה להצטרף ולהקיף מקום מיוחד לעשות
 ר"י"י מלטרפות ומחירות גם את הפרצות מדיון עומ"ר, ועוד י"ל דאף
 אם ז"י"ה בלתי לא חשיב כלום לענין שבת, מ"מ כיון שאפשר לדון
 למחילות ולדון בעומ"ר עד שיכיו פתחים למקום מוקף ומגודר,
 שפיר חל שם הפתח ושם ר"י"י בבת אחת, וספק זה הוא אף בנצבו
 המוקף ג' מחילות ופתחו יתר מ"י ועשה ז"י"ה בלתי פתחו והניח
 פרצה מכלאן ומכלאן, ונחלקו בזה אחרונים ז"ל, ומיכהו אי עשה הקנים
 רחבים עד שכן יתירות על הפרצה שמהן עד הכותל, נראה דודאי
 נידון בלתי כיון דחשיב כסתום מחמת עומ"ר של מחילה לא חשיב
 בלתי בלתי, ואפי' לדעת חי דלחי כה"ג פסול, [עי' לעיל ס"מ
 ה'] שא"י"ה דלחי לא היו אלא בתיכר ב' דפנות דעריבין, ולכן אפי'
 למ"ד נראה מבחון הוי לחי, מ"מ בעינן זורת ב' דפנות דעריבין,
 מבחון, בין לפרשיי ובין לפי תו, ואין עובי כותלי מצוי חשיב כלחי,
 אבל ז"י"ה א"ל אלא סתומה מכלאן ומכלאן ולכן חשיב ז"י"ה בכלאים אף
 בעושה ז"י"ה בלתי, ולא אמרינן שאין כחן היכרה דקיס מכלאן ומכלאן,
 שאינו אלא כעובי הכתלים של מצוי דלא חשיבו לענין היכרה בלתי,
 והלכך לענין לחי ס"ל להתו' דכל שהרחיקו ג"ע, לא חשיב היכר
 לחי, וע"ז לא מהני עומ"ר משא"כ בלתי, ומפני ע"ז ס"ל לאחרונים
 ז"ל דיועיל ז"י"ה בהרחיקו ג"ע מכלאן ומכלאן אף צקנה כל שבו, אף
 לדעת חי דבלתי לא מהני אף בעומ"ר, דכחן בלתי בלתי ע"ז
 נידון כמחילה וחשיב לעולם עומ"ר, והיו כסמוך לכותלי מצוי, ועוד
 יש לחלק בין לחי לז"י"ה, דע"כ לא חבשו תו דבלתי לא מהני בהרחיקו
 אף בלתי רב, אלא חבשו רבוי מחילה דאי חבשו לא ר"י

סק"ה, י"ל דל"י כיון שלא חל שם פתח פרמ"ר לא עבדי גם
 מחילה, וגרע מפסין של בירחות.

ה שם בתי ועוד דבשיירא חין להתייר כ"י כחירון זה קו"ל
 להלכה בשו"ע שס"ב ס"י, מיהו דוקא בכל ד' רוחות לא
 שרינן בלתי, וכמו שפי' תו לדברי ר"י חליצה דרב כן לדיון בצקעה,
 מיהו ביתר מ"י מהני ז"י"ה בצקעה, ובצקעה דלא הוקפה לדיון
 גרע פרמ"ר, מותר מ"י בעומ"ר, ולענין ז"י"ה בדי רוחות בצקעה
 ב"י נראה לדעת חי ור"א"ש דאסור, שאין חילוק לדעת חי בין י'
 ליתר מ"י דל"י"ג מאי מייחי מר"י דסבר לה כרב דלמא שא"י
 שפרמ"ר, וכמו בצקעה לדיון, וכ"מ מהא דפרוך לר"י מפסין בירחות
 ולא משני שא"י דאיכא חרתי פרמ"ר ויתר מ"י, וכמשי"ג ס"ק ו',
 וגם משמע ברה"ש דבתיירון זה מיושז גם פסי בירחות אחתי תקשה
 לר"מ דלא התיירו ביתר מ"י גם בפסין, ומיירו' חין ר"י שהירו'
 אינו מחלק בין צקעה לחצר, ומחלק בין י' ליתר מ"י, אבל לגמ' דילן
 אין חילוק בין י' ליתר מ"י, ובצקעה לעולם אסור, ובס' ק"י ס"ק
 ג' כ' דפסי בירחות כחצר ומצוי הוא, כמשי"ג רש"י י"ח א' דחשיב
 מוקף לדירה יעו"ש וז"ע דגם בשיירא חשיב מוקף לדירה כמשי"ג
 רש"י ע"ז ב' ד"ה לא התיירו, וע"כ לענין להתייר בלתי בדי רוחות
 בעינן דיון ממש כחצר ומצוי וזה לא הוי בפסי בירחות ובשיירא,
 ובמ"ז ס' שס"ב צב"ה"ל ד"ה אבל כ' להקל בצקעה בלתי בדי
 רוחות ב"י מכה הירו' שבי הרה"ש, ואין הדבר מוכרע, וכונת הרה"ש
 י"ל לחזק תו בתייר דנמנתי דשיירא מוכרע שאין ז"י"ה מועילה
 כדאמר בירו', וכיון שאנו מקילין בנצבו בלתי בדי רוחות ביתר
 מ"י דלא כהר"מ והסמ"ג, אי מקילין בצקעה ב"י הוי כתייר קולא
 דסתרי, וכן משמע ברה"ש בסוכה ס' ח' שאין חילוק לדיון בין י'
 ליתר מ"י בשום מקום.

ו ונראה דבצקעה דאסרינן בלתי בדי רוחות היינו כל שפרמ"ר
 בדי רוחות והע"ג דאיכא עומד עובא דל"י"ג חין
 לדבר שיעור כמה יכה עומד, וגם חין לחלק בין צקעה לדיון לחצר
 ומצוי לדעת הר"מ לענין שיעורא, מיהו כשז' דפנות עומ"ר נראה
 דמהני ז"י"ה אף בצקעה וכעין שבי תו י"א א' ד"ה חזר וכמשי"ג
 כמ"מ לדעת הר"מ, ויש לעי' אי דוקא בזה כנגד זה או אפי' אם
 ב' דפנות כמין ג"מ, מיהו צדופן אחד לא סגי, ובס' מ"ז ס"ק
 נ"ז כ' אם היה הביקף כתיקונו כ"י יותר מ"י כ"י בדי רוחותיה
 כ"י הפרץ מרובע כ"י, וזה תמוה מאד מאי יהי הביקף כתיקונו כיון
 שפרמ"ר בדי רוחות ויתר מ"י, מיהו בעומ"ר ופרצות יתר מ"י בכל
 ד' רוחות מותר לכו"ע, ואף ב' דפנות עומד ובהן פרצות יתר
 מ"י והדפנות הפחותות יתר מ"י שרי לכו"ע, ואולי זהו כונת המ"ז
 ולדיון קאמר, וכן מש"כ העור ואפי' אם הפרומ"ר היינו בלתי
 דופן שיש בזה פרצה יתר מ"י.

ז א' תוד"ה רב, דהא ז"י"ה מהני מה"מ אפי' לרב ביתר
 מ"י כדאמרינן לקמן גבי כלאים, וכ"כ תו לקמן כ"ב
 א' ד"ה והר"י, והנה לפי ראות חי מכלאים מצוחר דאף בדי רוחות
 מהני מה"מ ביתר מ"י שכן הדיון בכלאים, וכ"מ בתייר לקמן כ"ב א'
 ד"ה והר"י שבי שירושלם נעשה ר"י"י מה"מ ע"י ז"י"ה אע"ג דהוי
 מדי רוחות כמשי"ג תו שם ד"ה חייבין, דחייבין עליה משום רב"ר
 לעמוד בלתי הפילוש יעו"ש, ומיכהו נראה לדעת חי בעול מחורת
 פתח לא חשיב ה"י דהוי בחולות ירושלים בלתי מדי רוחות אלא
 בלתי לדופן ג' של ב' דפנות זכ"י"י, כיון שהל"י"ה נעשה צוקף
 כמצוי בין ב' דפנות, ושפיר מהני אף ללמנע הפילוש שאין לו מחילות
 בסמוך לו, ומיכהו למדנו לז"י"ה מהני מה"מ לדופן ג' אף ביתר מ"י,
 ומדברי ר"י י"א א' שדן בחצר שרובה פתחים והיינו בדי רוחות,
 וילום לה מותר ח"י ויראה דחרי"ת ר"י מחילה דאי חרי"ת לא ר"י

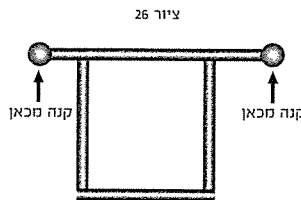
הפתח דמקרי מחיצה ממש למה לא יועיל, דאטו מי גרע מנעץ ד' קונדיסין כמ"ש סי' שסב (ס"י), וכיון דהוי צורת הפתח אז גם האויר של ג' טפחים אינו מזיק, כיון דהוי עומד מרובה על הפרוץ וכו". עכ"ל.

ולענין דינא כתב המ"ב (סי' שסג ס"ק כג) שלכתחילה יש להחמיר כהבכור שור, ורק בשעת הדחק יש לסמוך להקל. וכן מבואר בשו"ת בית שלמה (או"ח סי' מא) שכתב 'מ"מ ודאי דאכתי אין להקל נגד דברי הבכור שור, דרב גובריה. ובתשובת בית אפרים האריך לדחות מעליו השגת התוספת שבת ודעמיה וכו" עכ"ל.

אמנם עיין בשו"ת הרב להבעל התניא (סי' כד) דכתב וז"ל 'המנהג הפשוט שלא לדקדק כלל בהעמדת הקנים של צורת הפתח שיהיו סמוכים לכותל בפחות מג' טפחים. ולית דחש לה למ"ש הבכור שור (ריש עירובין), וטעמם ונימוקם איתם, שכל המחמיר בדברי סופרים עליו להביא ראיה כדתנן בפ"ד דידיים (מ"ג). וראייתו מלחי יש לדחות, דהתם היינו טעמא משום דלחי אינו נידון משום מחיצה אלא בצירוף מחיצות גמורות שתיים לפחות, אבל בלא צירוף מחיצות לא מהני כלל, אלא דכעין פסי ביראות, הלכך לא מהני אלא בסמוך למחיצה גמורה ולא במופלג ממנה שאינו מצטרף עמה. משא"כ בצורת הפתח שא"צ לצירוף מחיצה כלל, שהרי נעץ ד' קונדיסין וכו", ועיין סי' תר"ל. עכ"ל. וכן בערוך השלחן (סי' שסב סע' ל) דחה דברי הבכור שור הנ"ל, והביא עוד ראיה מדברי רבינו יהונתן (דף ד. בדפי הרי"ף) שכתב שפסול הרחיק הלחי מן הכותל ג' טפחים הוא משום דאתי אוירא, וזה לא שייך בצוה"פ.

יב. צורת הפתח באויר

76 כתב החזו"א (סי' ע אות יד) שלא מהני צורת הפתח יחידה שעומדת באויר ואינה סמוכה לכותל או לצורת הפתח אחרת. וכן כתב החזו"א (שם אות כא) שמבוי סתום דהיינו שיש לו ג' מחיצות ורוצה לתקן את פתחו דהיינו את הרוח הרביעית ע"י צורת הפתח, אסור להעמיד את הצורת הפתח באופן זה (ציור 26) [ראה שם בלוח הצורות של החזו"א אות צט], כיון שכה"ג הצורת הפתח היא באויר

שהקנים אינם סמוכים לכותל או לצוה"פ אחרת. וביאר החזו"א (שם אות יד) 'אע"ג דלענין כלאים משמע דאף אם עושה צורת הפתח באויר מהני לענין שמונת מכאן לנטוע גפנים ומכאן לזרוע, שאני כלאים שא"צ יחוד רשות אלא מחיצה מבדלת, אבל לענין שבת דצריך שם רשות היחיד מוקף וגדול מכל רוח, צריך לחול על הפרצה הנשארת שם פתח של כניסה ויציאה של רשות המוקף' עכ"ל. ונראה כוונתו שצורת הפתח הוא פתח שדינו כמחיצה, ובכלאים שפיר מהני מחיצה כזו כיון שהיא באה רק להפסיק בין מקום אחד לשני, אבל בשבת שהצורת הפתח באה ליצור רשות, צריך שהפתח יהיה חלק מההיקף כדי שיחשב מחיצה למקום המוקף, וכשהצורת הפתח משוכה כלפי חוץ לא חשיב מחיצה למקום המוקף. ^L

יג. צורת הפתח שקנה אחד עומד בתוך רה"י או אחורי כותל הגנה בענין זה יש מקום לפסול מכמה טעמים ונבוא לדון בכל טעם בפני עצמו.

א. דין היכר בצוה"פ

כתב רבינו יעקב מליסא זצ"ל בתיקון עירובין שלו 'ועוד ראיתי שתוחבין הקנים של צורת הפתח בתוך הבית עד לארץ, או בתוך גדר המוקף מד' רוחותיו בפנים. והא ודאי לאו כלום הוא, כי הלחי בעינין שתעמוד בחוץ בשביל היכר, דמה שעומד בתוך דבר המוקף לאו כלום הוא, דדבר המוקף כמאן דמליא דמי, וזהו פשוט א"צ ראייה' עכ"ל. ובאבני נזר (סי' רצ) כתב שרבינו יעקב פסל מב' טעמים, א. משום דליכא היכר. ב. משום שכמאן דמליא דמי. ועיין שם (סי' רצא אות ב) שהקשה על הטעם השני שלדעת הרבה ראשונים דין כמאן דמליא רק נאמר ברשות היחיד מקורה. ואפשר שמה שכתב דביתא כמאן דמליא דמי כוונתו שכיון שהקנה מובלע בתוך המחיצות אינו ניכר, ומה שכתב כמאן דמליא הוא רק נתינת טעם לחוסר ההיכר מט.

מט. ועיין גם בפתיחה לעירובין ממחבר ספר תפארת ישראל שכתב שב' קנים של צוה"פ צריך שיעמידם מבחוץ כעין מזוזה שהיא בגלוי. נראה שכוונתו שאם קנה

HEBDEL GOTTESMAN IYERAT

ו
דפשו
היכר
דהיינו
מחיצו
וחילא
דבעי
פסולד
עירובי
פסולד
קאמר
מחיצו
מכל נ
ד"ה א
מזה ד
כלל.

א
כיון ג
דסגי
הקנה
דצוה"
שהקנו
הצדדי
שסג).
הקנים
מלמעני
הוא כ

אחד ע
אינו ה

6

מדברי רבינו גלמוד וכבר ידוע שאין הלכה כרב, וגם בברית' שבאנו לסייעו מאיזה מקום ידענו שהיא אליבא דרב דוקא. והנכון כי רב יוסף אפי' אליבא דרבנן רצה לדקדק דפרצה ביותר מעשר לרב חשובה פרצה גדולה, ולפי' אין לה תקנה בצ"פ, וחכמים אומרים שאף זה אינה פרצה כל כך שלא הועיל לה צ"פ. ואפשר דאפילו רבנן לא שרו לה בג' רוחות, דלא הו' פליגא דרב כולי האי עליהו, ומ"מ מדרב גלמוד לרבנן, דלכל הפחות דפרוץ מרובה על העומד, שהיה 805 פרצה גמורה לכל באי עולם, שלא תועיל לה צורת פתח. ואנן דחינן דמק"ו דרב ליכא למשמע מידי, דאיכא למפרך, אבל אפשר שהדין עצמו אמת כדמוכחי' לה מההיא דפסין, ומה שאמרו לפנינו אילימא בעשר (דהא) [בהא] לימא רבי יוחנן בשבת לא, הקשו בתוס' 806 ודילמא אין הכי נמי, ומשום דפרוץ מרובה על העומד לא תועיל לו צורת פתח. ותרצו 807, שאם היה כן תפשוט מיניה דרבי יוחנן סבר לה דיותר מעשר אינו נותר בצורת פתח, וכסברא דרב יוסף דלעיל, דאי לית ליה דרב, ודאי פרוץ מרובה מותר לענין שבת, ואע"פ שדחו לעיל דברי ר' יוסף, היינו דאפשר דפרוץ מרובה על העומד שאינו פרוץ בשום מקום בעשר, קל מפרצה ביותר מעשר, אבל 808 דלפרוץ מרובה לא מהניא צורת הפתח, ה"ה ליותר מעשר. ולפי' הפי' האחרון אינו כן, כי לדברי רב יוסף אפשר דלרבנן שרו יותר מעשר בפרצה 809, ולא שרו פרוץ מרובה על העומד בצורת הפתח. אבל הנכון, דאנן השתא דומיא דכלאים מיירינן, ובכלאים לא שייכי ד' מחיצות, דבמחיצה אחת די שנעשית צוה"פ

כגדר זה סומך מכאן וזה סומך מכאן 810, וכשהתחברו 811 שם ד' קונדרסין, זהו להתיר ד' מיני כלאים, והכל יש לו דין מחיצה אחת. וגם לענין שבת כשאמרנו שנוהג או אינו נוהג, לא דברנו אלא לענין מחיצה אחת 812, ובשאר הרוחות עומדין, או שהוא עומד כפרוץ, וזה ברור. ע"ל, דאפי' ריש לקיש לא התיר בשבת אלא כשהעומד מרובה, ור' יוחנן אסר אף כשהעומד מרובה, והיינו דמתמהינן דאי בעשר היכי פליג רבי יוחנן כיון דעומד מרובה, וזה נכון לרבי' ז"ל, ובתוס' 813 תירצו גם כן כזו.

דמאי פיתחי שימאי פליגי בה רב רחומי ורבה 814 יוסי חד אמר דלית ליה 815 שקפי. פי', שאין שם תיקון מוזוות מן הצד 816. ודלא כפרש"י ז"ל 817. דלית ליה תקרה. פרש"י ז"ל 818, שהפתחים פרוצים למעלה. ואינו נכון, אלא לומר שלא נתנו שם תקרה, הנקרא בלשון הכתוב 817 משוקף, וכל כיוצא בזה אינו אלא כחור בעלמא. **ב**מאי עסקינן אילימא מן הצד. פי' רבנו אלפסי ז"ל 820, שנתן קנה סמוך לקונדסין 821, ועשה פתח בזוית. ולישנא דמן הצד הכריחו לפרש כן, אבל אי אפשר לפרש כן, חדא, דאם כן למה יאמר רב חסדא דצורת הפתח שעשאה מן הצד לא עשה כלום, דהא עד כאן לא קאמר תלמודא לעיל 822 אלא דפתחא בקרן זוית לא עבדי אינשי, אבל בזוית עבדי, וכדפרישנא לעיל 823 וניחוש דילמא שבקי פתחא רבה ועיילי בפתחא ווטא. ועוד, דמאי מתרצינן אלא על גבן, הוה לי' למימר אלא באמצעיתו, ועוד הקנים אלו שנתן סמוך לזוית מאן דכר שמיהו, דהא רבי יצחק לא אדכר אלא ד' קונדרסין 824. והנכון כדפרש"י

818 בדבור המתחיל תקרה. 819 ראה שמות יב ז. וברש"י שם. 820 הרי"ף כאן בשם רה"ג, וכ"ד הרמב"ם בכט"ז מה' שבת ה"כ. 821 פי', בריחוק פחות מג"ט, וכן לכל הצד כדי שתהא שם מחיצה, וכפי' ר"ח, וזה אינו מד' הרי"ף אלא שכן צ"ל בדעתו, וכן ביאר בחי' הרשב"א. 822 ו, א. 823 י ב ד"ה לא שבקי. וצ"ל: גבי וניחוש דילמא וכי'. 824 כן הקשו גם ברשב"א ור"ן. וראה בחי' המאירי שהביא פירוש הראב"ד דאירי בשהרהיק הצ"פ מהכותל. [ורמוז הרשב"א לעיל י ב סוד"ה ש"מ ובעבה"ק ש"ב, ב]. וכתב שם הטעם: הואיל ואינו על פני רוחב כל המבוי לא מהני. משמע שהחסרון הוא בתבנית הצ"פ, ומיהו בהשלמה פירש טעמו של הראב"ד משום דאתי אירא דהאי גיסא ודהאי גיסא

עולי רגלים שרי לכו"ע, וראה עוד להלן כא א ד"ה כיון והערה 330 שם. 804 בנדפס: הוה. וצ"ל: הוה פליג וכי'. 805 צ"ל: שהיא. 806 שם. 807 בשם השר מקוצי. 808 [צריך להוסיף: אי נימא]. 809 [צ"ל: בצורת פתח]. 810 ב"ב כו א. 811 אולי צ"ל: ומה שאמרו. 812 לאו דוקא אחת, אלא אפי' שתי מחיצות וכמ"ש התוס', וראה להלן טו ב והע' 174. 813 ד"ה אילימא בשם הריצב"א. 814 כג"מ במנחות לג ב, ולפנינו כאן ובנדפס: ורב. 815 לפנינו: להו. 816 כן פי' גם רש"י במנחות שם בלשון א', והראב"ד בחי' המאירי ובתוס' רי"ד. וראה בהזו"א סי' ע סקכ"ה שביאר פלוגתת רש"י ורבנן. 817 ראה רש"י ד"ה יסקפי ובדברי רבנו להלן בד"ה אשכחיהו.

ז"ל 825, דמן אינו על גב או סמוך לו וכי האי גוון אמר רב חס ומיהו מה שנ לאו דוקא, ד גבו, נימא אפ אלא ודאי כד

[יא, ב] אש לתלמידי דרב יש שפי' בת היה מצריך ה קשים, או לא. ליה לא אמר הפתח שאמר ויש גורסין 80 אנא תנינא ז מכאן וקנה ז הפחות אינה סתמן ליכא אלפסי ז"ל 82 דר"ל, דבקני וכן נראה בי לקיש ורבי י רבי יוחנן או

ומבטל לקנה ז מן הצד: שמו ראשיהו. וכאן דהא בסמוך ד סמוך לראשן, ברש"י, ואולי י יעקב הב"ר מן לדייק מד' רש גם במשנה בו דק"ס, וכ"ה בו ולפנינו: בריה והוא בתוס' ו ר"ן ומאירי: א על היכר ציר רבנו פריץ. ולפנינו: לא ז 830 כן גירסו פט"ז מה' שבר להוסיף: ופי'.

חידושי הריטב"א - מה' צינורין

ס פ ר

משכנות יעקב

שו"ת מארבע חלקי שו"ע
חלק ראשון
על

אורח חיים יורה דעה

אשר הונף ואשר הורם
מאת

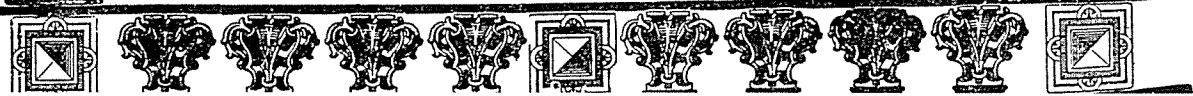
כבוד הגאון הגדול המפורסם נ"י
עמוד הימיני פטיש החוק הצדיק ועניו המפורסם

כקש"ת מו' **יעקב** זצוק"ל אב"ד ור"מ **דקארלין** יע"א

הוא מחלק כיעק"ב מעיני התורה שו"ת יקרים, אהובים וברורים, פום ממלל רברבתא, לאסוקי שמעתתא והלכתא, מוקק ומצרף השו"ת עפ"י שיטות כבלי וירושלמי ותוספתא, גם מקבץ מהרבה פוסקים ראשונים ואחרונים, אשר מהם יקחו המעיינים, המונים המונים, פסקים ודינים, ושמעתתו' כיומא דאיסתנא צלולה, והכל בשכל ישר הולך ובדרך סלולה, כל חיך הטועמם יחככם עד לאחת, וירוה דשן ונחת:

יצא לאור בפעם ראשונה בוילנא שנת תקצ"ח
ועתה יוצא לאור בסדר חדש ומשוכלל

פעיה"ק ירושלים תובב"א
שנת חמשת אלפים שבע מאות ועשרים ליצירה

כי הא' להי' הוא לידוהו מכי' נראה דעכ"פ הא' דקה מכאן כי וודאי לא סגי בקנה משכו וצני שיעורא ועכ"פ מסתייעין מזה דברי רב הסדה שיהיו בריהין כדי להעמיד זהם דלת כי אף שקלת פוסקי' כתבו דגם הא' דרב הסדה מדחי' מהך ברייתא דקה מכאן כי דמשמע דקה משהו סגי. וכן מהא' דלת א' ולא כלום וכמ"ש הריטב"א בשם י"א עיי"ש ובש"ג מ"ש צ"ח בשם תוס' שיע'. ולפמ"ש מוכ' צביאור מד' המשניות דהא' דרב הסדה יתד היא שלא תמוט עכ"פ. דלוי סגי בקנה כ"ש הדן כולבו קושייתו לדוכתו. אבל לרי"ח יש לתקן דכולבו מיירי שאין הלויים בריאות כ"כ להעמיד בזה דלת ולא מהני לה"פ. ואף לרי' יוסי דרמב"ן ג' אפטר שאין עבין כ"כ. ואין מעמידין דלת של קשין אבל הוא קלת דוחק דרמב"ן כ"כ לא יחזיקו דלת של קשין. ועוד דהקורה שלמעלה היא בריאה לקבל אריה. וכתבו הפוסקי' בשם הירושלמי דהיינו דיומו של אריהון ע"פ כולה והיינו ד' אריהון כמ"ש הפוסקי' ולריך לזה בריאות יותר מבריאות קנים המעמידים דלת של קשין ומה לורך לזה. יחלק הקורה לחלואין ויעמידם בפלימין כיון שאורכה עכ"פ ד' אמו' לרי' ישמעאל דא' מד"א עד עשר נחלקו ויש בה כדי צ' עמודי' וימתח גמי מלמעלה דח"ל ליגע או בפשיטת דלמה לנו להלריך בריאות בקורה שאורכה הרבה דין אם יעשה הקנים בריאות שאורכן י' והקורה כ"ש. אבל לדעת הפוסקי' מהך דר"ל דלכ"פ לריכה היכר ליר' ולריך אומנות וחקיקה ואפי' עבין ובריאות כמה א"ש טובא דכולבו מיירי שלא יעשו בזה תיקון לה"פ כהוגן בליר וכן ליר כי דלכתו לאו שם אה"פ עליו רק מדין לחי וקורה. ובכ"י א"ש ג"כ הא' דא' גבי מצוי שרשב"ד אמה נוען קנה בהמלעיתו דדיו. וא' שמואל משמי' דלוי אין הלכה כאוחה משנה אלא היכי עבד א' שמואל מביא פס ד' אמות ומעמידו לאותו של מצוי. ואטו לא יוחא עפי לעשות עוד קנה מכאן ומכאן ויהיו לה"פ דמהני ביותר וכמה פסין הוא לריך לרוחב ד"א מה שאפשר לתקן צ"י קנים וגם לא מלעריך שוב לבריאות הקורה ובפרט לרשב"ג דאייירי שם דסבר דקור' לריכה בריאות ורוחב ג' עפתי לקבל אריה לאורכו ג"ע ובמצוי עשר הוא משוי ארבעים אריהון ובמצוי עשרים שמונים אריהון ובדוחק למלוא קורה כזו. ובקל ימלא קנים עבס לעשות אה"פ להעמי' דלת של קשין. אבל א' ס"ל דעבי תיקון פתח ממש א"ש דאייירי שא"ה לו לעשות להן ליר שקלת אומנות לריך לזה וע"ש בריעב"א :

ע"ב לעני' מהר"אוי ה"י להחמיר בדבר כדברי רוב הפוסקי' וירושלמי דמסוייע להו. ור"איתי להש"ך ז"ל צו"ד הביא דעת הר"ש ועוד לחייב במזחה כשאין לו אלא פליס א' מימין וכן לתקן בלא ברכה. ולפי עני' הדברי' ל"ע כיון דלענין ערוכ פסקו בפשיטת דענין קנה מכאן ומכאן האך נחלק ביניהן כיון דבש"ס מדמינן להדדי ערוכ ומזחה. עכ"פ לענין הלכה יש להחמיר ולהלריך היכר ליר ובפרט אם הוא ביתי מ"י. וזה נ"ל צרור ודו"ק :

וראיתי להלריך ולבאר עוד צ"ח בסוגיא הש"ס דבין פתחי שימאלי ובכתי' פרטים שיש בזה נפקותא לדינא כאשר יראה במעיין :

ד' דהנה צ"ח דבין פתחי שימאלי אפילו רב רחומי ורב יוסף חד א' דלית לוי שקפי וחד א' דלוי לוי תקרי ופירש"י שקפי מזוח' שנחללו אבניה' מכאן ומכאן אבן נכנסת ואבן יולאת ואין בו לה"פ. וכב"ג כ' ה"חוס' במנחות דא"י שם ג"כ כל הכ סוגי' דפתחי שימאלי לענין מזוח. וכ"כ הר"ש בזה קטנות והעור. ומשמע לדבריהם ז"ל שאלו השורה פני הכותל שלא תהא אבן נכנסת כי יבדוין פלימי הכותל משום לה"פ. אבל הריעב"א ז"ל כתב דלא משמע כן במס' מנחות. אלא פי' שיעמיד מזוחות מן הלב וכן פי' מורו הוא הר"ה ז"ל. ולפענ"ד גם סתומת ד' הרמב"ם שכתב מתנאי הביט שהביינה לו שחי מזוחות ומשקוף ואחר כך כתב שחיה לו תקרה משמע דהמזוח והמשקוף הוא נכלל לדעתו ז"ל בכלל שקפי כמו שמתנו במקרה על שחי המזוחות ועל המשקוף

מקורה פטור ממזוח. עכ"פ מדסתם הכי משמע למזוחות ממש צ"ל שכן ולא מדפנות הביט אף שכן שווין. ומ"ש הריעב"א ז"ל שכן משמע במנחות לפענ"ד דבר נכון הוא דכול סוגי' דשם משמע דענין שהמזוחות תהיינה עשויות לשם פתח ומש"ה פטרינן אכסדרה אפילו שיש לה פלימין ממזחה. משום דהפלימין לאחזוקי תקרה עבדון וכ"כ כל הפוסקי' הרי להדי' דכל שלא נעש' לשם פתח אין עליו שם לה"פ ופטור ממזוח. וכ"ש גיפופי הביט הגשורים בפרט אף ששוין הם וחלקין מכל לך כיון שנטשו לשם בנין הביט ולא לשם פתח לא עדיפי מפלימין גמורין שגראין יותר כמזוחות פתח ואפי"ה כל שאין מעטובן מוכתהין עליהן לשם פתח אין שם פתח ומזוח' עליהן וכ"ש גיפופי בנין. ואפ"ש שזכו כוונ' הריעב"א ז"ל צראייתו. ובהכ"י רבנא כולב סוגי' שם דענין דעבדא לשם פתח. וכן מלמחי להדי' בש"ג בזה"ל קטנות על הכ דאכסדרה פטורה ממזוחה ז"ל וכן ראו' לומר צמי שסמך ראש פתחו ע"פ רחבו של כותל א"ש"פ שהיו פני הכותל שוין וגם חלקי' כיון שלא נעשו לחיקון הפתח אין זה דומה לפליס והרי הוא כמו פתח שאין לו אלא פליס א' ופטור ממזוח. וכן היא שיטת מו"ה הרי להדי' דעת הר"י מטראני הזקן ונכדו הר"י האחרון ז"ל דאף שפני הכותל שוין וחלקין אין נידון משום פליס כל שלא נעשו לכך וכפי' הריעב"א והר"א. וכ"כ עוד בש"ג שם בזה"ל לקמן ח"ל ומה הן הפלימין העמודין שעשוין מעליס או מאבנים שקובעין אותן צלידי הביט כי ופטמי' שהבנין עשוי מאבני גזית וה"ל לקבוע עמודי' צלידי הפתח אלא משפין שם הבנין ופה מכאן ומכאן והכותל שמכאן ומכאן הם צמקוס הפלימין שמעמידין בזהן הדלתות כמו שביאר מו"ה עכ"ל מבורר להדי' דדוקא בצנין מאבני גזית שאין דרך לקבוע בו עמודי' אחר' רק עושין תיקון מזוח' מגוף הכות' ומשפין יפה יפה ויכר מעטבו שעשו לשם פתח שכן דרכו הא' בצנין דעלמא לא אף ששוין וחלקין כמ"ש הוא עלמנו לעיל ויעקר ראייתו מהא' דאכסדרה וכמ"ש לעיל. וכן משמע עוד דהא' במנחות לא חידבר כלל הכ' ברייתא דפנות הללו שרוב פתחי' והלכות כו' דיימא דאייירי בפתחי' מכותל שנפרץ ואבן נכנס כו' רק מיתרה דרבה הני פתחי' ושימאלי פטרינן מן המזוחה כו'. משמע שכן פתחים אצל הן שוממין מחיקוס ממזוחות או ממשקוף. וכן הזכיר הרי"ף ז"ל סתם דלית לוי שקפין כו' ולא הוזכר כלל כצ"ח כותל פרוץ ואינו שוב כפי' הר"ש ותוס'. וכן משמע מדסמכו בנין להך עימרא דרבה שם חיקף הכ' דרב הסדה דאכסדרה כו' למימרא דהד טעמא הוא שאין לה פלימין עשוין לשם פתח וגם רש"י ז"ל במנחות לא הזכיר הכ' דאבן נכני' כו' וכי סתם צדד פירושי' שקפי מזוחות. ומשמע כוונתו שאין לו מזוחות מיוחדות לשם פתח. ובש"ג כ' בזה"ל שהעמודין כו' הן המזוחות שבי' בזהן ובתחתם על מזוחות ע"ב ולענ"ד לענין מזוחה להחמיר לעשות מזוחות גמורות לשם פתח ולקבוע בזהן מזוחות אבל כשאין מזוח' גמור' אף שיש גיפופי הכותל כל שלא נעשה בזהן תיקון מזוחה כדרך צחי חומה וכמ"ש הרי"ה ה"י ס' לענין ברכה מלאחר שלדעת הריעב"א והר"א והרי"ז הזקן והרי"א ז"ל ומ"מ מד' הרמב"ם והרי"ף ז"ל ומו"כ מן מסוגי' הגמי שאין זה קרוי פתח ופטור ממזוח' ראו' לחוש לדבריהם צ"ח ברכה.

וגם כי רבים המה לגבי ד' תוס' והר"ש והעור ז"ל :

ויש ללמוד מזה מה הא' לענין עירובין שאין לסמך משום לה"פ על גיפופי' היולא' מן הכותלו כדרי' שמשיירי' הבנאי' צווי' לחזק הבנין ואין לסמו' עליהן משו' צ"ח לה"פ. דלאו להכי עבדי רק ימשו חיזוי' הבנין. כמו דא' לחזוקי תקרה דלדעת כל הך פוסקי' ופשטות הגמי' בסוגי' זו א"י לה"פ ונקי' פתחי' שימאלי. וכ"ש אם יש רוח קלת בין עץ לעץ כמו צמקלת בניינים שאין עשוין ציפוי' דהוי' ממש אבן נכנס ואבן יולאת דלדברי הכל אין זה לה"פ אף שאין ציפוי' ג' והוא כלבדו א"י לה"פ וכמ"ש רש"י בעירובין ותוס' ור"ש דעכ"פ צ"ח שיהיו המזוח' והמשקוף שוב וישר דצ"ח ציפוי' ג' אין זה לריך לפנים דאינו כלום. ויש ליחזר צ"ח ברכה ואף בישרון וחלקי' כמ"ש :

בגא א"א
כ"י ק

שנפשו מרובים ותכופים שאפילו רוח לא יבא צניעה להפרידו כ"כ כשעור שחפסל המחילה ברוח מלוי שאינה חזקה כ"כ והוא מלוי הרבה. מדבורך לומר דעבד לה בהוא כו' משמע דבעיניו שלא יתנדדו כלל ולא יחזו ממקומו וכ"מ כולה סוגיה דשם וא"כ לפי"ז לריך למתוח ולמשוך החבל בחיזוק כ"כ שלא יחזו הרוח כלל וזה דבר קשה מאוד כי ברוב ימים מתארך מחליו וניכסף. ע"כ יכון מאוד מכל הליו טעמו לעשות לה"פ מלמעלה בדבר העומד בגון קנה חזק או לבנות קעין צנין שער ועי' עוד במ"א סי' שס"ב סי"ב סק"ח דעמו ודעה הב"ח דכל שהרוח מניחהו אין זו מחילה ופליגי שם גבי בריהו ואדם שצולתו הם נדים עיי"ש:

אחרי כותבי זאת מלאתי במ"א סי' שס"ג ס"ק כ"ה כתב שאם יש עמוד בכותל בזולת יתרון משום קנה דלא גרע מלחי כו' פי' דקיי"ל לחי העומד מחליו היו לחי. ודבריו ל"ע רב לפמש"ל בצורך ברחיות מסוגיות ה"ש ומדברי רוב הפוסקים דבעיניו עשוי לשם לה"פ דללא"ה אין שם פחה עליו להחזיר ביותר מ"י וכן לענין מזוזה ולא דמי ללחי העומד מחליו דע"כ שם מחילה עליו ממילה כמו שהיא משא"כ דבעיניו חשיבות פחה ולאפוקי מתורת פירכה וכל שלא נעשה לכך אין שם פחה עליו:

ובהכי אחי שפיר מה שיש להקשה בסוגיה דאכסדרה בצקעה דפליגי רב ושמואל בשלהי כל גגות ובכמה דוכתי דרב אמר מותר לעלול בצולה דאמרינן פי תקרה יורד וכוותם ושמואל ח"י אין מעלעלין בה חלל בדי' חמות ופירש"י ז"ל באכסדרה פרוכה מדי' רוחות בדי' עמודין וקורות על גביהן ועליהן נותנין התקרה ופליגי אי אמרינן פ"ת יו"ט. והא זו פ"תה גמורה היא דהקורות נותנין ע"ג העמודין ומסקנה דסוגיה דפ"תה מתרת לשבת בעל גבן אפי' בפרוך מרובה וכ"פ רוב הפוסקים והתוס' והר"ש. ואפילו להרמב"ם ז"ל דפסק דאין פ"תה מתרת בפרוך מרובה כל שהיא יותר מעשר הרי כתב הב"י דגם לדעתו ז"ל בעשר מיהא שרי אף שפרוך מרובה ובהך פלוגתא דאכסדרה לחד לישנה שם בשלהי כל גגות בעשר פליגי דביתר מעשר לכ"ע לא אמר פ"ת יו"ט. וא"כ אפילו לרב לא שרינן רק משום פ"ת חבל לא משום פ"תה ושמואל ח"ס לגמרי. וכ"פ דקט"ה לגי' ר"י ור"ח ז"ל כי לית ליה בגי' חבל בדי' אית ליה ופי' שיש לה ג' מחילות וברביעיית פי תקרה בהא פליגי ר"ש ולא שרינן ברוח רביעיית משום לה"פ דהקורות שמוגחין על העמודים. ולפ"מ"ש דכל שלא נעשה לשם פחה ח"י לה"פ ח"ש עובא דכיון דעמודי האכסדרה והקורות לשם תקרה עבדו וכמבואר במנחות אפילו ביש לה פלימון ח"י לה"פ. ולפי ד' הפוסקים דלמ"פ בעיניו היכר לירי אפשר לדחות זה ודו"ק:

רע' מה שהקשה תוס' בריש עירובין גבי פחה שער החצר כו' דהא ה"ב שם לה"פ הכלווסות ש"ג העמודין כו' ולפי דבריו לקי"מ דלא לשם פחה נעשו רק להחזיק עליהם הקלעים. ומה שחלנו משום לה"פ ששע"ה מן ה"לד כו' לכאורה ל"ע לפי מ"ש תוס' לקמן דרב דא' חתנייה לריך למעט מורה דמדאורייתא מהני ביתר מדמהני גבי כלאים אפילו לרב וא"כ גם מן ה"לד הא מהני בכלאים בעשר לרי' ולרי' אפי' ביתר מעשר כמסקנה דסוגיה דפ"תה דפלוגתהו דרי' ור"ל צמן ה"לד ח"י. ועיין בהגהת רמ"א ז"ל בס"י תר"ל מ"ש צדון לה"פ דסוכה בדופן ג' ובמה שהקשה עליו הרמ"א מהירושלמי ודוק ונבאר ח"י עוד לקמן: **וראיתי** לבאר עוד קצת בעיקר סוגיה דפ"תה ח"ס מתרת לשבת ובדברי הפוסקים ז"ל. דהנה רב יוסף אמר מדברי רבינו נלמד ח"ר שרובה פתחים וחלונות ח"נה יתרת צב"ה ר"ן הוא כו' ודחיוו בגמ' לק"י דרב יוסף. ועוד דהאי הו' חלוכה

רב' י ליחבר ברותן העושין לה"פ בחבל מלמעלה ודרכו לה"כ לימתה וכפ"ל למטה בעיגול וגם הולך נע ונד חנה והנה. ואף לדברי הר"ש והתוס' אין זה משקוף שוב וישר דעקוב ועגול הוא שהרי גם בסוגיה דכ"ה מוכח להדיא דאין הכיפה שבעיגול נחשב משקוף כמו שהיא בעיגול רק מה שלמעלה מן העיגול הוא המשקוף דלכ"י דייקין דאין לריכין ל"ע מהא דא' ושוין שאם יש ברגלו עשרה שהיא חייבת ופירש"י ז"ל הע"פ שרגליו אין מגיעין לתקרה שלמעלה שהעגול מופסיק צניעה חלמה אין העיגול נחשב למשקוף וכ"כ הרי"ב ז"ל בהדיא ז"ל עיקרה דמילתא דלא חשיב פחה לענין מזוזה חלל כשיש מזוזה שוות מן ה"לד כו' ושי"ת למעלה סוף שוב נתנן עליהם קעין משקוף וכל שהוא עשוי ככ"פ יש עליו צנין. עומד פשוט ע"פ כולה וחותו צנין עומד במקום סוף כו' וחותו עיגול הוא כמו שאינו כו' וכ"ל עיי"ש וכ"כ תוס' ור"ש ועור בהודא דבעיני המשקוף שוב וישר וא"כ החבל הנכסף ונפול למטה בעיגול פסול הוא לה"פ ודיוו כפתחו שימחו לדעת כל הפוסקים מלכד שיש בזה עוד כמה השני חדה שהוא נופל למטה מגובה המזוזה ואין צנין קנה על גביהן וזה למען הוא ולפעמים יש בשיפולו הרבה יותר מג' עפחים וברובה כמה כדרך החבלים הנמתחין הרבה למטה וכל שאין הקנה על גביהן פסול הוא וא"כ דיוו שרוחין כל שאינו יעיל עקמומיתו הנכפל למטה ודאי יהיה צין זה לזה יותר משלשה דגם בקורה פסלין כה"ג ח"ס עקמומיתו נועה למקום פסול וכ"ש שאין זה לורת פחה ח"ס ח"י שוב וכפירש"י ז"ל ואפשר דאפילו בפחות מג' כיון דבעיני ע"ג דוקא וכל שלא עשה ע"ג אף בפחות מג' סמוך לראשו פסול הוא. ועוד טעמא רבה ח"כא במילתא דהא צעת ע"ג ממש בעיניו ואפילו מן ה"לד קיי"ל לא עשה ולא כלום כ"ש כשהוא יולא לחון ואין שם מחילה כלל צעת ה"י והי"א מחי"י שא"י לעמוד ברוח מלוי דלאו עשה מחילה כלל אף צעת שקיימ"י וכמבואר בגמ' בסוכה ובעירובין פ"ק בצמחה דוכתי וכ"פ כל הפוסקים. ואף כשאין יולא צעת הרוח מכנגד המזוזה ל"ע כיון שע"כ הרוח מניחהו וכמ"ש הר"מ בס"י שס"ג ס"ב דאפילו אין הרוח מפילו חלל מנידו וכמ"ש בר"ם שס"ב והיינו דבס"י שס"ב כו' בהדיא והוא שימלה החויר צנין הענינים צק"ש או צקנים ויקשור אותם בצופן שלא ינידס הרוח כו' משמע דבעיניו שיכ"כ עומדים במקום א' (ולא יחזק הרוח) ולא יתודו כלל. וכן מבואר בש"ע סי' תר"ל גבי עושה סוכהו צין חילנות והחילנות דפנות לה ח"ס היו חזקים או שקשרם וחזק אותם עד שלא חתה הרוח מלוי מנידה אותם תמיד כו' מ' להדיא דאף שצעתה שכן מתנדדין יש צדן הכשר דופן אפי"ה פסולין כיון שאין עומדין במקומן. וכ"מ ממ"ש הרמ"א שם בשם הב"ח במ"ש המחצר שהעושין מחילות מיריעות ישו קנה קנה פחות מג' וכ' וא"כ אף שהרוח מנגע היריעות מ"מ גשארן מחילות הקנים. הרי להדיא דמשום נענוע צלצ"ד יש לפסול ח"ס ח"ן שם קנים. ולענ"ד כונה סוגיה דסוכה הכי משמע דמקשה אדרג אחא בר יעקב ד"ה כל מחילה שא"י לעמוד ברוח מלוי ג"ש מחילה ומק' ממתיני דהעושה סוכהו צין חילנות כו' והא קאזיל והת"ל וע"כ אין ק"י דאזיל וחתו כ"כ עד שנפסלין המחילות בריות שצניוהן צעת הרוח הפסול סוכהו ולאו דהעתיה ונמנא אוכל וישן צלל סוכה והיכי שרינן לה לכתחלה דא' כשירה והא צהשש"ה דב"ה פליגי תנאים ח"י חייטגן שמא חברה או שמא תמות שהוא חשש"ה בעלמא והכ"ה ודאי הוא שברוח מלוי פוסלתו תמיד והיכי אמר כשורה ח"י צבור דהא ודאי ידע דח"י ידע דח"י צענין שאין בסוכה נפסלת כלל ח"ס צעת הרוח ומחילות לה

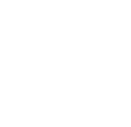
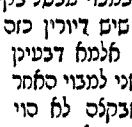
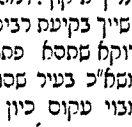
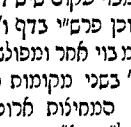
באדר ראשון וכו' כ"ל: **תרפ"ט** ס"ק ז' בעור משמע אפי' וכו' כ"ל: **תרצ"ט** ס"ק ז' כמ"ג ס' קל"ט ס"ג וכו' במדכי ע"ש כ"ל. ס"ק ד' וא"ש השמיט הקורא חיבות וכו' כ"ל: **תרצ"א** ס"ק ז' וכו' רמ"מ ס' ס"א ס"ק ס' כמחצת רמ"מ מס' י"ב דין ס' עשה דרבים ליחא כ"ל:

אדעט ב"י חוקי ואמאי: ופועל ידענו תרצ"ו: ויהי עטמ' גו': ברוך רחמנא. דסייען עד כען

תיקון עירובין

הנה אמרתי להעלות על הכתב מה שראיתי באיזה עיירות תיקון עירובי העיר שלא כד"ץ. ותקנתי בעוה"י:

וזה יאל ראשונה. מה שתיקנו בכל מקום שהפירצה פחותה מעשר בלתי. ואפי' הם הרבה ובכל הלדין. לפ"ד לא יפה עשו דמבואר בל"ח ס' ע"ג כמ"ג ס"ק י"ח ובמ"א ס"ק כ"ו דמבוארות דידן משילין עליהם חומרא דחז"ל וחומרא דמבוי ומבואות מפולג בטיקן דוקא לר"ח הפתח אפי' בפחות מעשר וכיון שפרולים זה כנגד זה היו כמפולג. הגם שבחצוצרת מהרי"ט (ס' ל"ז) כתב דמבוארות של עיר דין חז"ל יש נו מ"מ מי יבוא לסקל נגד האחרונים. ועוד דלכן העורר כתב בס' ע"ה דאפי' חז"ל אי בקעי בה רבים פירלאו בל'. ועוד דאפי' מהרי"ט ע"פ ע"פ שני לחיים. ע"כ נראה דבכל מקום שיש פירצה בשני לדדים לא מביעיה זה כנגד זה דהוי כמפולג ובעי ל"ה מלך אחד אל"ה אפי' בשני לדדים בעקמומית כגון מזרח ודרום בעי ג"כ ל"ה מלך אחד כד"ץ מבוי עקום ולא הותר לחי ר"ק כשהפירלות מלך אחד דלא הותר בלתי אפי' בהרבה פירלות מלך אחד. ואין להקשות דהא הוי ליה מבוי עקום כמין ח' כמבואר בס' ע"ה סעיף ל"ג דכל שמעמיד פס רחב ד' אמות בלמלע דמן הפס עד כותל האמלטי שיש לו דין מבוי עקום וכו' כיון שיש בשני לדדין פירלות ויש בלחורף הבית שבין שני הפירלות ד' אמות שיטור מבוי הרי הוא מבוי עקום כזה כמין ח'. זה אינו דהא קיי"ל דעומד מרובה על הפרוץ מחיר במבוי ק"ו מחלך כמבואר במירובין דף ס' ע"ב ובח"ה ס' ע"ג. וא"ש כן ללאור"ה קשה במבוי עקום ואל"ה ל"ג וכו' אלו לא היה יקלקל מה שיוקדו המחינות עד למטה. ועפ"ל כחור"ה בקעי בה רבים בלמטה פירלותו בעשר ואל"ה שום תיקון בעומד רבים ומבטלין מחינות דדוקא בחז"ל לא מיקץ בקיעת רבים דקיי"ל חז"ל ערבים נכנסין בזה ויואל"ה בזה ר"ה נגמור כמבואר בס' ע"ה כמ"ג ס"ק ג'. אבל במבוי מבטל בקיעת רבים ולהכי לריך תיקון. ולזה נראה דדוקא במבוי עקום שיש דירויין בכל ז' כזה שייך בקיעת רבים מאחזר לחבירו וכן פרש"י בדף ו' דפילוג שמפולג דוקא שחטא פחות בעקמומית למבוי אחר ומפולג גמור הוא דמלך משח"כ בעיר שחטא פרוצה בל"ה בשני מקומות כזה מבוי עקום כיון דאלו לא היו המחינות ארוכות מותר כמבואר בס' ע"ה סעיף ל"ד ואל"ה מה שכתב מחינות' לאיחו' ודוקא בהא דמבואר בס' ע"ה ס"ג ס"ג בעשוי כזה כשאין דירויין כנגדו נראה דמותר משח"כ כשהעיר פרוצה אסור כד"ץ מבוי עקום כ"ל: **עוד** ראיתי שמתחבין הקנים על גורף הפתח רומחו' בפנים. והא ודל"ה ל"ה

עוד ראיתי שמתחבין הלחי של ל"ה בעמוד הבולט למעלה מן הארץ הרבה במסמך. ונראה דסומכין עלמן חף שאין הלחי מגיע לארץ כיון שהעמוד מגיע לארץ כמ"ג המ"א בס' ע"ה ס"ק כ"ח. אמנם נראה דלריך שיהא בלוחו בלעט של העמוד שחבא בולט מן הכותל עפ"ה כמבואר בס' ע"ה סעי' ד' דכל שהוא מנוף הכתלים לריך שיהא בו רוחב עפ"ה כמ"ג המ"א בעירובין דף ו"א וע"ה דין לחי וכו' שוין כמו שסוכית המ"ג לענין ריחוק יומר מג' ספחים: **עוד** ראיתי שהקנים של ל"ה רחוקים מהכתלים שלשה עפמים. והגם המ"ג בחידושו לנמ"ס עירובין סוכית דלסוד מהא שכתבו המ"א בעירובין דף י"א ד"ה איפכא דמקשו דל"ל ל"ה חסגי בלתי מכאן. וא"י ס"ד ד"ה כשר ברחוק מהכותל ג"ס ח"כ י"ל דהאיבעיא הוא ברחוק מהכותל דלא מהכי משום לחי ר"ק משום ל"ה ע"כ: **אמנם** נראה דדוקא ברחוקים שני הקנים שני הכותלים יומר מג"ע אז פסול דפתח לריך שיהיה סמוך לבית וכשהקנים בוקעין בשני לדדים ומבטלין ההתחברות להבית ואין זה ל"ה. אבל כשבולט אחד הוא סמוך לבית ובולט אחד רחוק כשר. ורא"י מסוכה דבעי ל"ה בדופן ג' חף שמלך אחד אינו נכסך לדופן כלל ועוד דכי לא יועיל ל"ה בדופן שלישי: **אכ"י** מהמ"א ס' ע"ה ס"ק כ"ח שכתב דאין ללמוד מל"ה דסוכה דחומרא בעלמא הוא נכסך ראיה הראשונה. אבל לא ידעתי מיין לו זה דכסוכה חומרא בעלמא הוא. וקושייתו שם בל"ה לא קשה מה שהקשה ליהוי הכותל בעלמא ל"ה כמו בסוכה. דהכא כיון דהכותל ארוך ד' אמות אינו נידון משום לחי וכו' בעינן לחי מכלן משח"כ בסוכה דאין בכוחו ג' רק עפ"ה:

עוד נראה דמותר לחזר הלחי להחתיכות נכסרים הבולטין מלידי הכתלים כל שאין ב"ן ז' אמה עד לארץ משום לבד ואף שזה יולא וזה נכנס. ואין להקשות מהא דאמרין בעירובין דף י"א בפתיח שמאי ליה לכו שקפי ופירש"י דהיינו אכן נכנס ואכן יולא ואין זו ל"ה ע"ש. נראה דלא דמי דהא כה"ג ממש אמרין במ"ס מנחות דף ל"ג גבי מנחה דפתחי שמאי אין חיבין במנחה. ובהא ליה לכו שקפי איכא ב' פירושים ד"ל דוקא כשפי הכותל אינו שום כמו שפירש"י וי"א דאפי' שפני הכותל שום מ"מ כיון דלית לכו שני מנחות ומשקוף איכל הפתחים אינה חייבה במנחה. וכ"פ הש"ע דבית שאין לו שתי מנחות ומשקוף פטור מהמנחה ואף שבב"ז הביא בשם הטור בפירש"י מ"מ עיין בב"י שהביא שני הפירושים. גם בחידושי הריב"ז ל"ה לעירובין דף ה"ל שכתב כדדיח דאפי' כשפי הכותל שום כל דלית ליה ב' מנחות ומשקוף פטור. ובעירובין כה"ג ודל"ה דידון משום ל"ה דאפי' לעמוד מהכותל כשר כמ"ג המ"א ס' ע"ה ס"ק כ"ח. ועוד נראה שיש שיש חילוק בין עירוב למנחה דבעירוב כשר כשיש ל"ה בקנים וקוונדרסין ואף כשיש בהקנים מחיבות מהמנחה זה נכנס וזה יולא ובמנחה אין ל"ה מחיוב במנחה דאלת"ה אמאי לא עבדין מנחה בכל מקום שעושין ל"ה משום עירוב דהא שפני עירובות ג"כ חייבים במנחה אלא ודל"ה דהוי בהפך שבו עירוב למנחה דבמנחה בעינו פתח ממש ובעירוב כשר חף ל"ה משום הכי פתחי שמאי וכו' אינו חייב מנחה משח"כ בעירוב דסני

ספר מקור חיים

ללאון רבינו יצחק מאוס

תיקון עירובין

הכותל שזה אינו נראה אלא כפיראס אבל בקנים שפיר איחזי ז"ה בלא שקפי עב"ל. אלאמל דל"ה כשר בלא שקפי ובפחתי שמאי דפסלין בעירובין
 "א נראה דוקא בכהלים שיש כותל ומכאן דגוף הכותל הואיל וארכה ד' אמות אינו יודון משום לחי ובעיני פתח ממש. ובפחתי שמאי לאו פתח
 איכא דלאו שמה פתח ולא ז"ה איכא כיון דלאו לה הוא משא"כ במקום דליכא חורך ד"א ושם לחי עליו שפיר איחזי ז"ה אפי' בדליכא שקפי
 במ"ש הרי"ט ז"ל דאלמ"ה לא היה ז"ה מועיל רק מה שמייב במזוזה וכל ודאי ליכא חלל ודאי כדכתיבנא דבמזוזה דבעינן פתח דוקא וכן בעירוב
 במקום דכהלים שבגדדיים ארוכין ד' אמות דאינו יודון משום לחי ולא יודון ג"כ משום ז"ה דכ"ה בעינן שיהי' על הקנים שם לחי פסול בפחתי
 שמאי ואפי' איכא משקוף עליהם כל דליה ליה שקפי לכל פי' כדאי"ה ל"י אבל כשיש שם לחי על הילדיון יודון משום ז"ה וכשר :
עוד נראה לי דאף שז"ה שטעמא מן הדל לא עשה כלום מ"מ אס חקק בחורן הקנים וכך החבל ע"ג דכשר דהא הטעם דבעינן ע"ג פירש"י
 כמו משקוף על המזוזה ובמשקוף גופה אטו אס המזוזה רחבה מהמשקוף לאו שם פתח הוא. ועוד הא אין שיפור ללחי ואלו היינו
 מוסיפין הקנה שעד החבל הוא כשר ס"כ כשר דאף שאינו מחורן עדיין כמאן דפסוק דמיא. כן נראה לע"ד

בעזרת נערץ בסוד קדושים אכתוב מאבי המחבר קצת הידושים חידושי הלכות על מס' כריתות

פתח דבריו

לאו דוקא וכו'. ח"כ ס"כ כיון דהכא מתורן מנא הכס אצו הכא וק"ל :
 במסכת ד"ה **לרומר** שאין עושין דמכא יליף וכו' ע"ש. והא
 דאמרינן לבחו מאנוסחו לא ילפינן מק"ו והכא
 יליף. נראה דכאן לא ילפינן אלא באיסורין דכתיבי בפירוש בכל מד
 אלא שבא בעינן אחר כגון אחרות שכתוב בפירוש אלא שז"ה אסות
 אצו לכדי ילפינן אבל שם בחו לא כתיב כלל לכך לא ילפינן :
שם בגמרא הא אמר אביי הבא על הבהמה וכו' בהמה עליו וכו'.
 והקשה בס' ה"ל"מ מאי פריך הא חאי' למאי דס"ד דחייב ב' לרי'
 אשפ"כ ליכא ל"י הטעות דהא אסורא דמביא זכר עליו היא ג"כ מלא יהיה קדש וליכא
 יהיה קדש ואסורא דמביא זכר עליו היא ג"כ מלא יהיה קדש וליכא
 הוסיף בחיוב טעמא דמוכח בסנהדרין כ"ד ע"ש. והל' דפריך ליחיי
 המביא בהמה עליו דחייב עליו בפ"ע דל"כ לא משגי מרד. ונלע"ד
 ליישב שלא יהיה חיובה כ"כ דבזבחים ק"ו מקשה דליחיי המעלה המעלה
 ע"ש. ולפ"ז קשה כאן דמאי דוחקא לאוקמי כרי' לוקי מהניחין כרי'
 דאינו חייב אהבא על הזכר כבדי הריא זכר עליו ואי משום דבביר חדא
 דהאשה הנרבעת יוסף המעלה המעלה וע"כ ז"ל דהנה ע"כ הא דדחיק
 לאשכוחי לרי' עוד אחד דחייב עליו ע"כ רואה לקיים כל המנין של
 ל"י טעמא וקשה מה יעשה בפסח ומילה וע"כ ז"ל דגם המקשה ידעי
 דיש להוסיף המעלה המעלה ואיכא חדא וגם ידע דיכול להגיה במתמי'
 ידעויה ואף דלקמן אמר דלא מני למיחיי ידעויה היינו לפי המסקנא
 דמניחיה לאו דווקא אבל למאי דס"ד דדוקא מני למימר דגם ידעויה
 בכלל דמיתות מחלקות. ולפ"ז איכא ג"כ חילוק טעמא דבביא זכר
 עליו וכו' בהמה עליו דהא בכל אחד כתיב מיתה צפ"ע ומיתות
 מחלקות לפי מאי דס"ד השתא וכל דאמר בסנהדרין דאינו חייב היינו
 לפי האמת דהדר ב' ר"י וס"ל דמיתות אין מחלקין אבל למאי דס"ד
 השתא מיתות מחלקין ובהבא על הזכר וכו' זכר עליו איכא ג"כ ב'
 מיתות דהאס' לקמן דף ג' בד"ה דילמא ב' מיתות מה היא דכתיב
 וימתו וגם דמיהם בם אבל מיומחו לשון רבי' לא משמע דבעריות ג"כ
 כתיב ונכרתו לשון רבים וכו' ובהבא על הזכר כתיב ואיש אשר ישכב
 את זכר מות יומתו דהיינו השוכב והשכב וכתיב ג"כ דמיהם בם ואי
 שתי מיתות ובהבא על הבהמה וכו' בהמה עליו איכא ב' מיתות דהרי
 קראי כתיבי חד לשוכב וחד לנשכב באם אינו ענין ופריך שפיר דלישכוב
 כמי הביא בהמה עליו ומיהו קשה דל"כ לר"ע נמי יחייב ד' ביון דמיתות'
 מחלקין הוי כמו לאוין מחלקין דמודה ר"ע ולוקי מהניחין כרי' ע"ש. וע"כ
 על הרמב"ם שפסק בפ"ק דשנגוח דמיתות מחלקין שהרי כתיב אוב
 וידעויה בחרתי אמאי לא כתיב הבא על הבהמה וכו' בהמה עליו.
 ונלע"ד לתרן דבמכות י"ד ולעיל דף ב' אמר דר"י נפקא ל' חילוק
 טעמא דלמה ילאה ברת בחרותו ואחרות דרישא מיבעיא ל' חלק
 למפטס וכן ואידך ס"ל לא כתיב קרא לחלק במפטס וכן דס"ל כרי' א'
 אמר ר' הושעיא דאמר כ"מ ששתא מואא ב' לאוין וכרי' י' חילוק
 טעמא דמיהם וכו' מוכח דר"י דמיבעיא ל' קרא לחלק במפטס וכן
 לא ס"ל דר"א אמר ר"ה א"כ י"ל דמאי דאמר כאן בכריתות ג' ע"כ
 חלוקה דלאו הוי חלוקה דמיתת' לא הוי חלוקה הא גס חלוקה דלאו
 לא הוי חלוקה דמיתת' ויד שפירא דלאו ידעויה וכו' דמיתות' א"כ

במשנה הנוסח מוצעו למוכך. המהרש"א במסכת סנהדרין כהב
 טעם דהא דאין עושין מן הדין דכיון דעבירה חמורה
 הוא י' לומר דאין מחכיר בעונש קל. ובספר משנה לחם (מפורש על
 מס' הל' הקשה עליו מהא שכתבו הסו' בפסחים כ"ד שהקשו אמאי
 לא אמר הכל מודים בצבא בחלב שלוקין שלא כדרך הנאמן. וחירונו
 דמאן אין מוסיפין מן הדין. ולפי טעם המהרש"א קשה כיון דמתכפר
 בעונש מלקות באכילה צב"ח כ"ש אהבא וכו' ע"ש. ולק"מ דיש לחלק
 ציו עונש לאזהרה דהא במכות י"ז ע"ב אמרינן דאפי' מאן דס"ל עושין
 מהדיון מ"מ אין מוסיפין מהדיון ומאן דס"ל עושין ע"כ לא ס"ל טעם
 שכתב המהרש"א ואפי' ס"ל אין מוסיפין והכא בצבא בחלב באזהרה
 קיימין וביינו דאין עושין מן הדין אלא מוסיפין דהיינו דבעינן
 שיכתוב לאו בצורה לאזהרה ואין מוסיפין מן הדין אף דיש להענישו
 מן הדין והוא פשוט :

שם ברש"י ד"ה המפטס הקטורה אבל המריח בקטורה אין זו
 אזהרה והקשה בספר הנו' דהא לקמן דף ו' פטרינן במריח
 משום דאין לך דבר שנעשית מלוחו. אבל קודם שנעשה מלוחו מועלין
 ויש בו אזהרה דמשילה. ונלע"ד דרש"י בפסחים כ"ו כהז דקול ומראה
 אין בו ממש ופטור. וריח יש בו ממש כשימנין וחייב דווקא לאחר
 שחעלה תמרתו פטור וכו' וברייתא במריח בה צבית שנוחן מנחה על
 גהלים ע"ש. והא דל"ה פי' כפשוטו שמריח בשימנין מונחים שלא
 נחן על האש ע"כ דס"ל לרש"י דבזה פטור מפני שאין בו ממש כמו צב
 מיהא בע"ז דף ס"ו שפי' רש"י יוקבין במגופה החבית להריח דרבה אמר
 מותר משום דריחא לאו מלחא משא"כ בנותן ע"ג האש ודאי חייב כמו
 בנותל שמן הקדש ומדליק בו אף דמראה ג"כ ליה ביה מעילה וא"ש
 דברי רש"י ככאן דאין מעילה במריח בשימנין מונחין של הקדש והא
 דאמר דווקא בלאחר שחעלה תמרתו. היינו לאצוי דס"ל בע"ז ריחא
 מלחא. ע"ש :

בגם כן המחבר ע"כ גמרא **לדון** בפרת ולא במלקות. ובסו'
 וקשה דבשלמים נמי יומא דיהא
 לידון בפרת ולא במלקות ונלע"ד ליישב דבס' הכריתות להר"ש מקינ"ן
 הקשה ע"ז דאמר דיהא לידון בפרת הא מדה בפרת' כל דבר שיה'
 מהכלל לא ללמד על עממו יא' אלא ללמד על הכלל. ותי' דאחרותו אין
 בכלל כל העריות כמו שלמים בכלל כל הקדשים. וממילא מיושב גס
 קושיה הסו'. ובחירון הב' שחי' בס' הכריתות דיהא ג"כ ללמד על
 כל הכלל למאן דס"ל דכל חייבי כריתות אין בכלל מלקות ע"ש. וכיון
 שהכרת דאחרותו יאל ללמד על כל הכריתות ממילא לריך לדרוש דרש
 אחר בשלמים. וגם לפי תירן הב' שחי' שם בסה"כ באחרותו כיון דא"א
 למידרש שיהא ללמד על הכלל להכי דרשינן אותו על עממו ממילא מיושב
 קושי' הסו' דבשלמים אפשר למידרש שיהא על הכלל. וק"ל. ע"כ :
 דף ג' גמ' **למה** לי דתנא קטורה צי מילעי. בס' הנו' בגם
 באר שבע הקשה הא בפרק אלו הן הלוקין הא
 "ה' דתנא קטורה יאנו"ד נראה חסונו דדאי דהזונום דה' אמר' החת

ספר

שערי ציון

כולל

כמה תשובות גדולות הלכה למעשה, וביאור שיטות עמוקות בש"ס,
הכל בעומק העיון ובשכל הישר בכל ד' חלקי השו"ע:

אשר חנן ד' אותי

בן ציון נדב ר' אריה ליב אב"ד דק"ק בילסק, ומלפנים בכמה קהלות קדושות.
חלק ראשון

פיעטרקוב

בדפוס המשובח של הרבני וכו' מו"ה מרדכי צעדערבוים נ"י
בשנת פ"ה פתח"ה בחכמ"ה לפ"ק

ועתה יוצא לאור מחדש

נדפס פה ברוקלין נ.י.

שנת תשנ"ג

ובמוזה פסול דמוזה בעיני פתח ממש ופתחי שמאי פסול
מש"כ בזה"פ דבני בקנים ומורות, וכ"כ הריטב"א בהרא"ה ב"ה
אשכחיה רב אחא ו"ל, ור"מ בקנה מכאן וקנה מכאן היכא
איכא שקפי היינו מוזהות, ו"ל דבפתח אס לא יהיה פני הכותל
שזה אינו נראה אלא כפרלה, אבל בקנים שפיר איתחיו לזה"פ
בלא שקפי עכ"ל, אלא דלזה"פ כשר בלא שקפי, ובפתחי שמאי
דפסלין כפ"ק דעירובין נראה דוקא דכתלים שיש כותל מכאן
ומכאן וגוף הכותל הואיל ונראה דוקא דכתלים אינו נידון מכאן
לחי ובעיני פתח ממש ובפתחי שמאי לאו פתח מקרי ולאו לזה"פ
מקרי הואיל ונראה ד' אמות ואינו נידון משום לחי, משא"כ אס
אין ארכו ד' אמות וידון משום לחי שפיר הו"ל לזה"פ אף דבליכא
שקפי וכדברי הריטב"א דאלת"ה לא הו"ל לזה"פ מועיל רק במקום
שמייב במוזה והא ודאי ליתא עכ"ל המק"ח הנלך לענינו ;

ומה מאור דבריו מטרדן ומוכרחים, דקנה מכאן וגמי על
גביהם אין לך פתחי שמאי יותר מזה, וגם מכשירין בסוד
מתו על הכתלים וגם באין נוגע הקנה העליון אף אס רחוק
הרבה מהקנים שבלדרין ואין לך פתחי שמאי גדול מזה :

ורפ"ז כבין הא הגמרא מדמי הא דלזה"פ להא דכיפה שמייב
במוזה, ונחוי אן הא פתחי שמאי פסולין למוזהות ורפ"ה
בזה"פ מהני וא"כ חוינן דלא דמי מוזה לזה"פ ; אולם באמת
ניחא, דכיון דמוכח דמהני במוזה לגבי פתח ממש אף שאין נוגע
הקנה העליון למוזהות ובע"כ הטעם כדברי הגאון מורתי משום גוד
אסיק מחילתא וילפינן מזה גם לענין לזה"פ דר"ל ליגע בקנים
שבלדרין משום דאמרינן גוד אסיק מחילתא, אבל לענין החומרות
שיש בפתחים לענין חיוב מוזה לא ילפינן כלל לענין לזה"פ כמו
שמצינו בפתחי שמאי דפטור ממוזה ולענין לזה"פ מהני כמו"כ
הגאון מקו"ח, וא"כ לפ"ז אף אס נימא דמשקוף שאין שזה פסול
למוזה, ומחילתא יש ללמוד גם לפתח ממש גבי שבת אס אין קנה
מכאן, רק הכותל שרחב ד' אמות שבלדרין ופסולין לזה"פ ורק
דבעינן להכשיר מזה פתח ממש בזה שפיר אמרינן דלמוד ממוזה
דבעינן משקוף שזה, אבל בזה"פ דכשר אף בגמי על גביהם וגם
בפתחי שמאי מאי איכפת לן אס הקנה העליון אינו שזה :

והנה איתא בשו"ת הגאון ר"א מורתי ח"ב סימן כ"ה דהשואל
שאל אס ראשו אחד של הנה"פ בשמים וראשו אחד בארץ,
היינו שהקנה אחד נבזה הרבה וקנה אחד נמוך ומונה הקנה
העליון בשיפוע, וכנה על"ז ר"א מורתי דמוחר, ומוכח זה במג"א
סימן שס"ב ס"ק י"ח על הא דמבואר במחבר מהו לזה"פ קנה
אחד מכאן וקנה מכאן וקנה ע"ג, וכנה המג"א אפילו אחד קנה
מחבירו ר"א מ"ח סימן כ"ה, וכנה ע"ו הפמ"ג בזה"ל והיינו
קנה אחד נבזה הרבה מחבירו וקנה על גביו בשיפוע מהני דבעינן
על גביו ממש בשני הקנים עכ"ל הפמ"ג, וכוננו דאין לפרש
דבקנה הנמוך מונח על גביו ובקנה הארוך קושר באמצע הקנה כדרי
שיהיה מכוון ע"ד הנה"פ, דהא בעינן על גביו ממש בשני
הקנים, וא"כ אס יקשר באמצע הקנה א"כ לא יהיה בדר הקנה
העליון על גביו ממש, ובע"כ מוכרח להניח בשני הקנים על גביו
ממש, וא"כ מוכח הקנה העליון בשיפוע הרבה ורפ"ה הכשיר
המורתי ומביאו המג"א להלכה, וא"כ מוכח דגם הגאון המורתי
ס"ל כהמק"ח דלא איכפת לן בזה"פ לפתחי שמאי דהא אין לך
פתחי שמאי גדול מזה, ומבואר בהשו"ת ר"א מורתי דאפילו ראשו
אחד בשמים וראשו אחד בארץ כשר :

(ב) והנה עפ"י יש ליישב דברי הרמב"ם החמורים מאור שכתב
בפ"י מהלכות שבת הלכה י"ד, ו"ל כמה יהיה פתח
המבוי ויהיה די להכשירו בלחי או בקורה נבזה אינו פחות מו"ד
עפחים ולא יתר על כ' אמה ורחבו עד יו"ד אמות ב"ה שאל
היה לו לזה"פ אבל אס היה לו לזה"פ אפילו נבזה מאה אמה או
פחות מו"ד או רחב ק' אמה הר"ז מותר, ומביא הרב המגיד
שהרשב"א חולק שאין מחילה פחות מו"ד עפחים, ובאמת
קשה דהרמב"ם בותר את דברי עמנו ו"ל בפרק י"ז מהלכות
שבת הלכה י"ט, לזה"פ האמורה בכל מקום אפילו קנה
מכאן וכו' וקנה על גביהם גובה שני הלחיים יו"ד עפחים
או

שנאמר בה גוד אסיק, ויעוין חוס' עירובין (דפ"ט א') ד"ה במחילות
ו"ל, ואור"י דגנין שלנו דבולטין ראשיהם לרה"ר ועבירא כי
אורחא לפרש"י שפרש בשיפוע כגנין שלנו ולא מנכרח מחילתא
ולכא לתימר גוד אסיק יו"ש, ומכ"כ באמצע העיקוס לא שייך
כלל גוד אסיק, ומעתה ניחא, דכפ"ו מהלכות מוזה מייירי
דהתקנה דלמעלה נוגעת בדפנות-לא איכפת לן כלל שיהיו הדפנות
גובה יו"ד ויהיו שוחם עד למעלה, ולא איכפת לן רק שיהיה חללו
גובה יו"ד ברחב ד', אבל הכא דכל העיקוס נחשב לרגלים וא"כ
הא אין לו משקוף ובע"כ נלמדך לנרף התקנה העליונה והא אינה
נוגעת כלל בדפנות ומוכח דאין לר"ך ליגע, ות"ל שזייתי ליישב
דברי הרמב"ם בלופן ישר מאוד :

ומערתה על מקומי אנכי עומד, דמוכח מכמה הוכחות ברורות
בשו"ת, דאס הקנה שלמעלה עקומה כשר בין
שהעיקוס הולך ללדרין ובין למעלה ובין למטה, ואס נבוא לפסול
בקנה עקומה למעלה היו כל לזה"פ שכלל העירות פסולין דע"ס
רוב החופי שלמעלה מחתקם קלה פעמים ללדרין ופעמים למטה,
וע"פ רוב אינו נמשך ביושר מזה הרוח או גם בדרחא למעלה
בהמשך הזמן מחתקם ואין פולה פה :

(ג) ועתה נבוא להשיב השני מזה דהחופי דלמעלה הולך על חצר
א' או ב' חירות ואין החלרות נוגעין כלל לא
בעמודים ולא בחופי שלמעלה ויכר מב' הדרים היטב הכשר
העמודים והכשר החופי, ואמיתא דלדעתי הפעטה, לא מיבעי
בלופן זה שהמור עומד באמצע ויכר מב' הדרין הכשר העמודים
שיש ריוח מפסיק למעלה ובלדרין בודאי כשר, אלא אפילו העמוד
עומד ממש אחורי הכותל והכותל מכסה על כל העמוד, עד
שבתוך החלל אין רואין כלל את העמוד, הנה כבר כתב הגאון
חמ"ס בסיומן ל"ו להכשיר ומשיג על הפמ"א שרונה לפסול היכא
דהקנים מכוסין, ודברי החמ"ס מאור ברורים, דאף דבקורה קיי"ל
דהיכא דמוכסה במחללת פסול, החס דקורה משום היכרא, אבל
לזה"פ דהוי משום מחילה לא בעינן היכר כלל, והנה ממש ככל
דברי החמ"ס מבואר בר"א מורתי שהבאתי לעיל, דכיון דלזה"פ
הוי משום מחילה לא איכפת לן לראיית ב"ה כלל, וג"ל ראייה
ברורה לדברי החמ"ס מהא דכיפה, דלר"מ כשר אף אס אין
ברגליה י' משום דחוקקין להשלים, והנה כל בעל שכל יודה, שאף
אס נאמר חוקקין להשלים, מ"מ סו"ס הא הרגלים מכוסין הם
דאנו ע"י חוקקין להשלים נחשב כחוקק לעיני הרואים, ומוכח
בהדיא שגם אס הרגלים מכוסים כשר, דהא כל היתיר ע"כ
הרגלים שבתוך הכותל והמה מכוסים בתוך העיגול ומוכח דכשר
אף אס הן מכוסים, וא"כ ה"ה בקנים של לזה"פ דהא הגמרא
מדמי ול"ז, כן נלע"ד להלכה ולמעשה. (כ"ז השבתי או לווארשא
בעו"ה נתקבל דעתי למעשה) :

ענף ד

(א) אחר זמן רב השנתי ספר משכנתא יעקב וראיתי שם בסיומן
ק"י שהעלה הדין מדברי שבתא החופי העליון שעל
הקנים אינו הולך בשום אף משקום פסול, והביא ראיה מהך
דכיפה שהעיראוי לפיל מזה וגם הביא דברי הריטב"א, ו"ל,
יעקרא דמילתא דלא חשיב פתח לענין מוזה אלא כשיש מוזהות
שוות מן הדר וכו' ושיהא למעלה סף שוח וכו', ולמד מזה
המשכנתא יעקב שה"ס לענין עירוב כיון שהנמי מרמה ול"ז ;
והנה מהך דכיפה כבר הארכתי לדחית שאין מזה ראייה כלל,
אך לבדדי יותר הענין ולהק דעתי שערין אנכי על מקומי עומד,
אשתיק דברי הגאון מקור חיים בחוקי עירובין שלו בשלימות
(שהבאתים לעיל בקורה), ו"ל ; ועוד נראה דמותר לחבר הלחי
להחיתות נכרים הבולטים מן הכותל כל שאין בין זה לזה ג',
ואין להקשות הא אמרינן בעירובין ד"א דפתחי שמאי פסולים כל
שאין לו שקפי, ופרש"י אכן נכנסת ואכן יוגאה כו' ועוד נראה
בחוש שיש חילוק בין עירוב למוזה דבעירוב כשר כל שיש קנים
וקונדרסים ואף שיש בהקונדרסים זמורה נכנס וזמורה יואל,

15

או יותר והקנה וכוונת בהם אע"פ שאינו נוגע בשני הלחיים
 אפילו יש ביניהם כמה אמות וגובה ב' הלחיים יו"ד הר"ז
 ז"ה"פ עכ"ל, הרי מבואר דבעינן דוקא גובה ב' הלחיים
 ודוחק לתק דהרמב"ם פ"ז מהלכות שבת במבוי סחוס
 יו"ד, שיש לו ג' מחילות וא"ל לזה"פ רק מדרכנן בני בלוח"פ
 איירי שיש לו ג' מחילות וזה"פ דהא גם במבוי שיש לו ג'
 מחילות היכא שאין גובה יו"ד, דהא גם בלוח"פ בני דוקא שיהיה הלוח"פ כדון
 דהרמב"ם יתר מיו"ד דלא בני אלא בלוח"פ בני דוקא שיהיה הלוח"פ כדון
 ז"ה"פ דעלמא ובלוח"פ אינו יותר, והא מבואר זה בהדיא במשנה
 והרמב"ם מפורסם אמות ימעט וכו' ואם יש לו ז"ה"פ א"ל למעט,
 והרמב"ם פ"ז מהלכות שבת מבואר לוח"פ האמור בכל מקום
 אפילו קנה מכאן כו' וגובה יו"ד טפחים, ומדכח בכל מקום קאי
 גם על הא דמבואר במשנה ואם יש לו ז"ה"פ א"ל למעט
 והחס במבוי סחוס איירי, ועוד להרמב"ם הא במבוי שיש לו
 רק ג' מחילות אינו רק כרמלית וע"י לוח"פ הא נעשה רה"א ממס
 לחייב הורק לחובו וא"כ הא בעינן בודאי לוח"פ ממש :

ועוד קשה על הרמב"ם הא הגמרא מדמי הך דינא לזוה"פ
 לדינא דמוזה, ובמוזה הא כתב הרמב"ם להדיא בהלכות
 מוזה דבשי דוקא מוזה יו"ד טפחים ומבואר בהדיא בגמרא
 ושני שאם יש כרגליה יו"ד טפחים וא"כ חסגי בלוח"פ בגובה
 פחות מיו"ד טפחים :

לבן נלע"ד לפרש דברי הרמב"ם בטוב טעם, דהנה הא דילפינן
 דינא דלוח"פ ממוזה, כבר כתבתי דעה הגאון מקו"ח דלא
 איתקום למוזה רק פתח ממש היכא דהקנה העליון מונה על
 הכותל שרחב ד' אמות, וכוונת אינו ידון מאוס קנה שבלדדיו ורק
 דיתר מאוס שיהא פתח ממש, וזה בעינן דינא דפתח שלא יהיה
 פתחי שמאי ורק דילפינן לקולא על דינא דלוח"פ דא"ל ליגע כיון
 דבפתח ממש א"ל ליגע ממש"כ בלוח"פ אין לריך ליגע, וא"כ יום
 לומר דגם לענין גובה יו"ד לא ילפינן לוח"פ מדינא דמוזה, וכבר
 כתבתי דגם במוזה לא בעינן גובה המוזה יו"ד רק משום דאינו
 נוגע במסקוף העליון למוזה שבלדדיו ובעינן למימר גוד אסיק
 וכדברי הגאון מורחי, ונוד אסיק לא אמרינן רק אס גובה יו"ד,
 אבל אס גובה פחות מזה לא אמרינן גוד אסיק, דאי ס"ד דאמרינן
 גוד אסיק גם בגובה פחות מיו"ד, א"כ אס יש מחילה ה' יומא גוד
 אסיק הך מחילה ה' ותהוי כמו שיש מחילה יו"ד היינו ה' טפחים
 ממש וה' טפחים ע"י גוד אסיק ותהיה רה"א ע"י גם במחילה
 ה', אלא דרך היה הלכה למשה מסיני דלא אמרינן גוד אסיק רק
 במחילה יו"ד, וא"כ אס הקנה אינו גובה יו"ד לא אמרינן
 גוד אסיק :

והא דבעינן במוזה שיהיה השער גובה יו"ד אפילו היכא שהמסקוף
 שם ונוגע בלדדיו כמבואר ברמב"ם פ"ז מהלכות מוזה בני
 עשרה הנאים במוזה, התם לא בעינן רק שיהיה גובה השער
 יו"ד היינו חלל השער, וזה נלמד מגמ' דאמר אביי דר"מ ורבנן פלוגי
 ביש בללנו יו"ד ויש ברגליו ג' והכל מודים שאם יש ברגליו ג'
 ואין גובה יו"ד שיהא פטורה, ואמאי לר"מ הא לא בעינן
 למימר גוד אסיק דהא ס"ל חוקקים להשלים, א"כ מחילה
 נוגע במסקוף, וא"כ תיסינן גם בגובה פחות מיו"ד, ובע"כ מוכח
 דחלל השער לריך להיות גובה יו"ד חס הלמ"מ לגבי מוזה ולא
 ילפינן מיניה רק לפתחים ממש ולא ללוח"פ, דבלוח"פ לא בני
 שיפור פתח וסגי בלוח"פ אף שאין גובה יו"ד :

מידן כ"ז בשקנה העליון נוגע בלדדיו או כיון דלא בעינן למימר
 גוד אסיק א"כ בני בגובה פחות מיו"ד דלא ילפינן
 לוח"פ מדין מוזה דלכשי גובה חללו יו"ד דלא בני פתח ממש,
 ובפרק י"ז מהלכות שבת הי"ט הא מבואר בהדיא ברמב"ם לוח"פ
 האמור בכל תקום אפילו קנה מכאן כו' גובה ב' הלחיים יו"ד
 טפחים אע"פ שאינו נוגע הקנה העליון בלדדים כו', הרי דמייירי
 הרמב"ם היכא שאינו נוגע בקנה העליון וכדמסיק גם אח"כ
 בפירוש אפילו אינו נוגע בקנים שבלדדיו ואפילו יש ביניהם כמה
 אמות וגובה הלחיים יו"ד כשר עכ"ל, הרי מבואר בהדיא גם
 אח"כ וגובה ב' הלחיים יו"ד כיון דכיון שאינו נוגע בני גובה יו"ד
 ובלוח"פ לא אמרינן גוד אסיק וא"כ לריך ליגע ממש, לאטקין

בפ"ז מהלכות שבת הי"ד מייירי שהקנה העליון נוגע בלדדיו ולפיכך
 גם פחות מיו"ד טפחים כשר דלמוזרה לא ילפינן דינא דלוח"פ
 מדינא דמוזה, דכשר דפתחי שמאי כשרים ללוח"פ כן פחות מיו"ד
 כשר, ד"ל דהא דבני גובה השער יו"ד הוא רק דבלא זה היו
 פתחי שמאי, וכן מבואר בפ"ק דסוכה דף ד' היה גובה עשרה
 טפחים והלון יורדין לתוך עשרה דאין אדם דר בזריה סרוחה, וכן
 מ' ואר בדף יו"ד ע"א דבפחות מעשרה גובה מקרי אינו ראוי
 לדירה וה"כ אס אין חלל השער יו"ד טפחים מיקרי פתחי שמאי
 וא"כ כיון דבלוח"פ גם פתחי שמאי כשרים גם בפחות מיו"ד
 טפחים כשר, וזה נכון מאוד :

ומעתה תבנא לדינא דלוח"פ כשר אף אס הקנה העליון
 מעוקס, דהא כל ראיותיו של הגאון משכנתא
 יעקב הוא מהך סוגיא דגמ' שרובין ד"א מהא דכיפה דמוכח
 דהענין אינו נחשב למסקוף בני מוזה, ועוד הביא ראיה מהא
 דפתחי שמאי פסולים לגבי מוזה, והביא עוד דברי הריטב"א
 כפי שמעתיק לשונו דבעינן בני מוזה שיהיה המסקוף העליון
 בשה, אמנם מעתה לפי דברי המק"ח יפלו לגמרי כל הראיות;
 דלא איכפת לן בלוח"פ לפתחי שמאי ואין למדין כלל לענין לוח"פ
 מדין מוזה רק לענין דאין לריך ליגע הקנה העליון בקנה
 שבלדדיו, אבל לענין שארי דינים אין למדין כלל, והריטב"א
 בעלמו שכתב שבעינן המסקוף שיהא הלל הריטב"א בעלמו ס"ל
 דפתחי שמאי כשרים בלוח"פ כמו שמביא המק"ח מדברי הריטב"א,
 ומעתה כל מה שההרנו לעיל בדברי רש"י והרמב"ם אין אנו
 נלרכים לזה, וראיות המק"ח חוקים מאוד, ובפרט הגמרא דשרובין
 י"א ע"ב מהא דמחא ומורה מילין ללילן וכו' דהוי לוח"פ אף
 שיש וזורות יולאין ללדדיו, ולענין מוזה אס אכן יולא ואכן נכנס
 פטור ממוזה דהוי פתחי שמאי, וגם נראה שהגאון ר"א מורחי ס"ל
 כן והמג"א מביאו להלכה ולכן על מקומי אנכי עומד להלכה דלא
 איכפת לן להקנה העליון אס מעוקס למטה או למועלה או ללדדיו
 דכונעט כל העירובין הנהגים בינינו מחעקס למטה או ללדדיו
 וכשרים, דכרי עמד לעבדי ד' :

בן ציון בהרב מ' ארי' ל"ב זצ"ל החופ"ק.

סימן ד

כבוד יד"ג הרב הגאון וכו' שוה"ר מתתיהו נ"י
 אבר"ק בוטען, בעה"מ ספר סתת יד.

ע"ד אשר שאל כת"ר, היות שבעלו העירובין בכמה מקומות
 והחילול שבת רבה מאוד כידוע ושם כת"ר אל לנו לתקן
 אס יערו היות שבעירו פתוח בשני מקומות אל גשרים הטובים
 על הנהר יש מחילות תחת הגשרים והמחילות מפסיקין כל הרוחב
 של הרוחב, ושאל ממני אס ראוי להצטרף המחילות שתחת
 הגשרים דימא גוד אסיק מחילתא ונמלא שיש למעלה מחילות על
 כל רוחב הרוחב, ועי"ז נהפוך דתמי שפ"י עלה זאת טבל להכשיר
 גם בעירנו וכן בכמה מקומות, לכן שייכתי בזה הרבה, ומאח
 ד' אבקא שלא אכשל בדבר הלכה, וזה החלי :

ענף א

הנה בתשובות הגאון טוב"י מהד"ת סימן מ"ב כתב שנמקום
 שהגשר עובר על הנהר הוי פרלה אס הוא ביתר
 מעשר, ולויה לתקן מקום הגשרים בלוח"פ, וכן בשו"ת חת"ס
 סימן פ"ט כתב בזה"ל אך מה ישיענו זה היות הגשר עובר על
 הנהר, והאומנם לא ראיתי שום ספר המדבר מזה רק הלום ראיתי
 שהשאל בספר שב יעקב כתב שחכמי הספרדים לא דברו כלום
 מקרישה המים רק תקנו לוח"פ למעבר הגשרים, הרי מבואר
 דפשיטא לנו דבני מיקון וכן בדין מטעם שהזכיר מעלתו שהחריץ
 אינו מחיר רק מטעם גוד אסיק כמ"כ בחכ"ל, וכיון שהגשר
 מונח

487) במאמר יריעה על גבי כלונסאות, שהעיר שקודם לרמ"א לא מצאנו שום פוסק שהזכיר פריסת יריעה על גבי כלונסאות, ורק היה נהוג לפרוס טלית על גבי החתן והכלה. ואפשר שזה ראייה למה שהובא לעיל שפריסת היריעה על הכלונסאות הוא מדין 'ופרשת כנפיך על אמתך' ולא מדין ביתו של חתן, ואי"צ שיהא שם צורת הפתח כשרה, אלא שמקדמת דנא נהגו שהטלית יהיה ממש על גופן, ובזמן הרמ"א החלו להניח אותו על כלונסאות מה.

ט. גדר פיתחי שימאי

76 איתא בגמ' עירובין (יא.) 'מאי פיתחי שימאי, פליגי בה רב רחומי ורב יוסף, חד אמר דלית להו שקפי, וחד אמר דלית להו תיקרה'. ונחלקו הראשונים בביאור דברי הגמ' דלית להו שקפי. רש"י (ד"ה שיקפי) פירש 'מזוזות שנחלצו אבניהם מכאן ומכאן אבן יוצאת ואבן נכנסת, ואין זו צורת הפתח'. עכ"ל. וכלומר שאין המזוזות ישרות אלא שבולטות מהכתלים. ולדבריו אם הכותל ישר, אע"פ שאין שם עץ מיוחד של מזוזה שפיר הוי פתח. והריטב"א פירש דלית ליה שקפי 'פי' שאין שם תיקון מזוזות מן הצד, ודלא כפרש"י ז"ל, כלומר דלפי הריטב"א אע"פ שהכותל ישר כיון שאין עצים מיוחדים למזוזות הפתח, מקרי פתחי שימאי. ועיין גם בדברי הריטב"א (שם יא): שכתב שאפילו יהיו פני הכותל שוין אינו נראה אלא כפרצה, ולכן צריך לקבוע עצים מיוחדים לשם פתח.

עיין בשו"ת משכנות יעקב (או"ח סי' קכג) שכתב שדעת הרמב"ם (מזוזה פ"ו ה"א) כהריטב"א שצריך לעשות עצים מיוחדים לשם פתח לב' מזוזות ומשקוף, ובלאו הכי הפתח פטור ממזוזה. אולם בפירוש הגר"ח

מה. ועיין בשו"ת באר מרדכי להרה"ג ר' מרדכי פארהאנד הי"ד זצוק"ל ראב"ד דק"ק נייטרא (אהע"ז סי' יד) שכתב על דברי הרעת קדושים 'והוא פלא, כי לא שמענו מעולם שיהיה קפידה בהחופה שיהיה נעשה כתיקון הקנים שבעירובין'. ולבסוף כתב 'וע"כ להלכה אם נעשה החופה לצרכו, הגם שאינו מלמעלה מהכלונסות כשר, ובפרט שבכל תפוצות ישראל נהגו כן. ולא עמד בפרץ אדם מעולם. בכ"ז מהיות טוב להיות בני 'דעת קדושים', כשעושין החופה יזהרו בזה, ויזהירו כזוהר הרקיע כשמש הצלחה לנו ולבנינו עד עולם, אכ"ר'. עכ"ל.

קנייבסקי של פשיטא דאם נ"מ אם הוא מה שכתב ה מה שהביא ב בו ב' מזוזות הא, דילמא נ מזוזות ומשק

ובסוגיא

שאיין כאן אנ של עץ בצדו שליט"א נקט מיוחדים אפי

ונהוג עי

זה הוא מככ פתחי שימאי הריטב"א שו שמעתי מהר סולובייצ'יק מיוחדים לה המשכנות יע

ויש להי

צורת הפתח, הפתח שהיא שלו שדין פו לענין שבת ' וזמורה אין

מו. והמנהג ל פ"י ה"א) שנ

קנייבסקי שליט"א על ברייתא דמס' מזוזה (עמ' לו-לח) כתב ע"ז אבל פשיטא דאם יעשה פתח גמורה בסוף הכותל שיהא ניכר שהוא פתח, אין נ"מ אם הוא מעץ או מאבן כל שניכר שהיא פתח גמורה וכו'. עכ"ל. ועל מה שכתב המשכנות יעקב שהרמב"ם סובר כהריטב"א כתב 'ואיני מבין מה שהביא במשכנות יעקב מדברי הרמב"ם שכתב גבי מזוזה דצריך שיהיו בו ב' מזוזות ומשקוף, דמפרש כפי' הריטב"א דבעי מזוזות של עץ, דמנ"ל הא, דילמא כפירש"י דגם מזוזות ומשקוף של אבן סגי, אלא מפרש דבעי מזוזות ומשקוף ובלא"ה לא מקרי פתח. עכ"ל.

ובסוגיא דכיפה (עירובין יא:), לשיטת רש"י לא הוי פתחי שימאי כיון שאין כאן אבן יוצא ואבן נכנס, אבל לשיטת הריטב"א צ"ל שקבעו מזוזות של עץ בצדדי הכיפה ולכך לא הוי פתחי שימאי. אולם הגר"ח קנייבסקי שליט"א נקט שכל היכא דניכר שהוא עשוי לשם פתח אין צריך עצים מיוחדים אפילו לשיטת הריטב"א.

ונהוג עלמא לקבוע מזוזה אפילו כשאין עצים מיוחדים. ונראה שמנהג זה הוא מכמה טעמים א. משום שיטת רש"י שאם הפתח חלק לא הוי פתחי שימאי, ב. משום דנקטינן כביאור הגר"ח קנייבסקי שליט"א בדברי הריטב"א שכשניכר שנעשה לשם פתח אין צריך עצים מיוחדים מ'. אולם שמעתי מהרה"ג ר' מנחם דב גנק שליט"א ומעוד כמה תלמידי הגרי"ד סולובייצ'יק זצ"ל שהגרי"ד לא קבע מזוזה על פתח שלא היה בו קנים מיוחדים להשתמש בתור משקוף ושתי מזוזות. ונראה דנקט כביאור המשכנות יעקב בשיטת הר"מ והריטב"א.

ויש להעיר עוד שהאחרונים נחלקו אם יש פסול פתחי שימאי בדין צורת הפתח, שלדעת הרבה אחרונים [שיבוארו להלן] גם לענין שבת צורת הפתח שהיא שימאי פסולה, ודעת רבינו יעקב מליסא זצ"ל בתקון עירובין שלו שדין פתחי שימאי הוא רק פטור ממזוזה ששם צריך פתח ממש. אולם לענין שבת שצריך צורת הפתח ולא פתח ממש, ומבואר בגמ' שדי בקנים וזמורה אין פסול פתחי שימאי. ואיה"נ צורת הפתח אינה פתח ממש אלא

מו. והמנהג לא לברך אא"כ יש דלתות, משום שחוששים לשיטת הרמב"ם (מזוזה פ"י ה"א) שפתח שאין בו דלת פטור ממזוזה.

רק דמיון של פתח, ומשום כך היא פטורה ממזוזה [נדלא כהחזו"א (סי' קיא אות ה) שפירש שצוה"פ באמת חייבת במזוזה, ומה שאין קובעין הוא כיון שהמזוזה אינה נשמרת]. וכן הביא שהריטב"א (עירובין דף יא: ד"ה אשכחינהו) נקט שבאמת צורת הפתח של קנה מכאן וקנה מכאן וקנה על גביהן הוי פתחי שימאי, ואפילו הכי כשר משום שנראה כפתח.

היוצא מדברינו שנחלקו הראשונים בגדר הענין שפתחי שימאי פטור ממזוזה, שלדעת רש"י הוא משום דבעינן פתח כדעבדי אינשי, ולדעת הריטב"א הוא משום שצריך עשייה או עכ"פ שיהא ניכר שהוא לשם פתח.

י. פרטי דינים בצורת הפתח

שנעשית באופן שאין דרך לעשות פתח

א. אם הקנה העליון עשוי כמין קשת כלפי מטה כזה (ציור 20).

כתב המשכנות יעקב (סי' קכג), 'וכן יש ליהרהר באותן העושין צורת

הפתח בחבל מלמעלה, ודרכו אח"כ לימתח ונכפל למטה בעיגול וגם הוא נע ונד אנה ואנה. וכתב ראה לזה מסוגיא דכיפה, שמבואר שם שהעיגול אינו נחשב לקנה העליון אלא חלק של הכותל, ולמעלה במקום שהוא ישר שם

הוא המשקוף, הרי מכאן הוכיחה הגמ' שאין צריך ליגע. שאם המשקוף אינו שוה הוי דינו כפתחי שימאי ופסול. ועיין גם בפמ"ג (במשב"ז סוף סי' שסב שכתב שלא ישתלשל החבל למטה).

אמנם יש כמה אחרונים שדחו דבריו. א. באבני נזר (סי' רסד) כתב שלעולם משקוף עגול שמיה משקוף, אולם ה"מ אם המזוזות הם ביושר אז אמרינן שחלק הישר הוא המזוזה וחלק העיגול הוא המשקוף, אולם בסוגיא דכיפה מיירי שגם המזוזות הם בעיגול [שמה שכתב רש"י שיש ברגליה עשרה קודם שיתחיל להתעגל, פירושו קודם שיתמעט מארבעה, אבל לעולם הכל בעיגול], ובכי האי גוונא פסול כיון שאי אפשר להבדיל בין המשקוף והמזוזות ואמרינן הי מינייהו מזוזות והי מינייהו משקוף. ועל פי דברים אלו כתב בשו"ת הר צבי (או"ח חלק י סי' יט) שכל זמן שהקנה העליון מעלה מעשרה טפחים מהקרקע כשר אע"פ שמשלשל למטה.

ב
ד' עמ
(או"ח)
אינו ז
טפחין
שהב"
בריסק
חיים
ליכא

ג
עוד צ
הגמ'
כשר י
מכאן
שאמצ
ראשי
זצ"ל
העליו

ד
(סי' ג)
אחד
זמורה
והרי
שאינו
שהוב
ולא ל

מז. ז
פתח.
כפירו

REINDELL GOTTESMAN LIBRARY

76 ב. בספר תיקון עירובין להרה"ג ר' שלום נח סג"ל ווייס שליט"א (פרק ד' עמ' צה) הביא עוד דחיה לדברי המשכנות יעקב משו"ת מהר"ם שי"ק (או"ח סי' קסז) שכתב שבאמת משקוף עגול כשר, ומה שבכיפה העיגול אינו המשקוף הוא משום שמיד כשנתקצר ונתעגל נתמעט גם מרוחב ד' טפחים, ומשקוף שאינו ברוחב ד' טפחים אינו משקוף. ובספר הנ"ל הביא שהב"ח (יו"ד סי' רפז) גם נקט כן בשיטת רש"י, וכן נקט בשו"ת מהר"ם בריסק (ח"ב סי' עח) ובשו"ת שערי ציון (סי' ג ענף ג'), ובספר פאר עץ חיים (תשובה יז). ולפי השיטות הנ"ל שמשקוף בעיגול שמיה משקוף, ליכא ראייה למשכנות יעקב.

ג. בחדושי גור אריה למהר"ל מפראג (עירובין יא: ד"ה שאם) כתב עוד צד לקולא בנידון זה, שביאר שבכיפה המשקוף הוא העיגול, וראיית הגמ' מכיפה שא"צ ליגע היא משום שאם היה צריך ליגע לא היה העיגול כשר למשקוף, משום שאמצע העיגול אינו נוגע באויר שבין ראשי הקנים מכאן שהרי משוך הוא למעלה, אבל למ"ד שא"צ ליגע לא אכפת לן שאמצע העיגול של הכיפה משוך למעלה, אע"פ שאינו נוגע באויר שבין ראשי הקנים. וכן מבואר בשו"ת מהר"ם בריסק להרה"ג ר' מרדכי בריסק זצ"ל הי"ד (ח"ב סי' עח). נמצא לפי דברי המהר"ל מפראג שאם הקנה העליון נשתלשל למטה כשר, שהרי קי"ל דא"צ ליגע מזו.

8 ד. בשו"ת שערי ציון להגאון ר' בן ציון שטערנפעלד זצ"ל מבילסק (סי' ג' ענף ד) הביא ראייה להקל מדברי הגמ' עירובין (יא.) 'מעשה באדם אחד מבקעת בית חורתן שנעץ ד' קונדיסין בארבע פינות השדה ומתח זמורה עליהם וכו'. ופירשו הראשונים דמיירי בעשיית ד' צורות הפתח, והרי הזמורה שהיא הקנה העליון בודאי אינה ישרה, ומוכח שקנה העליון שאינו ישר כשר לצורת הפתח. ופירש הטעם על פי דברי רבינו יעקב מליסא שהובא לעיל שדין פתחי שימאי נאמר רק בהל' מזוזה דבעינן פתח ממש ולא לגבי שבת דבעינן רק צורת הפתח. והסיק השערי ציון 'ולכן על מקומי

מזו. ואלי יש לדחות הראייה, דאף שאי"צ ליגע מ"מ שמא אין דרך לעשות כן פתח. ורק ראיית המשכנות לא הוי ראייה לפירושו של המהר"ל בסוגיא. ואגב כפירוש זה פירש גם החזו"א (סי' עא סק"ג), ע"ש.

אנכי עומד להלכה דלא איכפת לן להקנה העליון אם מעוקם למטה או למעלה או לצדדין, דכמעט כל העירובין הנהוגים בינינו מתעקם למטה או לצדדין וכשרים וכו'. עכ"ל. L

76 ב. אם קנה אחד גבוה מחבירו, ועי"ז הקנה העליון הולך בשיפוע
 בחידושי רע"א (סי' שסב סע' יא) נסתפק אם החבל משופע הרבה אם
 הוי כפתחי שימאי כזה (ציור 21) [והביא דברי שו"ת רבי אליהו מזרחי
 (ח"ב סי' כו) שאם קנה אחד גבוה והשני
 נמוך יעמיד את הקנה העליון כיושר על
 גבי הקנה הגבוה כזה (ציור 22) שאז
 אומרים בקנה הנמוך גוד אסיק ולא הוי
 כפתחי שימאי]. ועיין בקובץ בית יצחק
 (תשמ"ו) במאמרו של ידידי הרה"ג ר' רון יצחק אייזנמן שליט"א שהאריך
 בביאור ענין זה, וכתב שאין להביא ראיה
 להכשיר בחסל משופע (כמו ציור 21)
 ע"פ שו"ת הר"א מזרחי שהרי דבריו
 אמורים להכשיר רק באופן שיש גוד
 אסיק (כמו ציור 22) ואין כאן חבל
 משופע. וכן בשו"ת אבני נזר (סי' רצז)
 החמיר לפסול אם הקנה העליון בשיפוע. ועיין בפמ"ג (סי' שסב א"א
 ס"ק יח) שהכשיר בקנה אחד גבוה מחבירו והקנה העליון בשיפוע ומקורו
 מדברי המג"א שהכשיר. והובא במ"ב להלכה (ס"ק ט). ובשעה"צ שם הביא
 שרע"א נסתפק אם מונח הרבה בשיפוע.

ציור 21

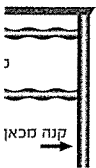
ציור 22

ולדינא נראה שאע"פ שלכתחלה צריך לעשות את צוה"פ באופן שהקנה
 העליון ישר, מ"מ כשאי אפשר יש לסמוך על הפוסקים המקילים בענין זה.
 ועיין גם בשו"ת מהר"ם שיק (תשובה קסז) שכתב 'אם הקורה אשר
 מלמעלה נטויה על גבי עמודים ואינה נטויה מן הצד, נראה דמהני, דזהו
 גדר צורת הפתח שיהי' הקורה אשר ע"ג הקנים נטויה ברוחב רה"ר, וכמ"ש
 הר"מ בפ"י המשנה ריש עירובין, ומה לי אם עומד בשוה או באלכסון'.
 ויש להוסיף כסניף להקל את דעת רבינו יעקב מליסא זצ"ל שהובא לעיל
 דפסול פיתחי שימאי שייך רק בהלכות מזוזה ולא בדיני צורת הפתח. L

ג. צורת הנ
 עוד דנ
 שאין דרך א
 שצורת הפר
 פיתחא. וכן
 שייך פתח נ
 לעשות צורה
 בש"ס.

ובשו"ה
 צד קולא ב
 אינשי ה"ה
 ו. ד"ה דפתו
 מים אם עש
 הביא דברי
 הזכירוהו הו
 שכתב שדין
 שצורת הפר
 לשיטתם מפ
 כתב בשו"ת
 הלי' ד) שצו
 (סי' יב) נקו
 הנ"ל דפסול

ד. צורת הנ
 עוד דנ
 שיש בתוך
 כיון שהיא

קנה מכאן

ס"ק לו) שכתב שאפילו אם נאמר כדברי רבינו יעקב מליסא הנ"ל שקובעים במקום הנמוך, היינו רק אם החלק הנמוך הוא בתוך שליש העליון של גובה הפתח, אבל בהרבה מקרים ששכיח בזה"ז המקום הנמוך הוא למטה משליש העליון של הפתח, ובכי האי גוונא צריך לקבוע המזווה במקום הגובה (ציון א). וחידש עוד שאם המקום הנמוך הוא בשליש העליון יכולים לקבוע שם המזווה אפילו אם אינו גבוה י' טפחים, שכיון שחלל הפתח גבוה עשרה רואים את המזווה כאילו היא עקומה והמקום הבולט שאינו גבוה עשרה הוא חלק משאר המזווה שהיא בגובה עשרה. וראה בספר שכל טוב להרה"ג ר' צוריאל תעסה שליט"א על הל' מזווה (עמ' רצב) שהביא דברי המקדש מעט הנ"ל, וכתב שבספר חובת הדר חולק עליו (ח"ב פ"ח ס"ק ו-ז) על מה שכתב שכשהמזווה נמוכה מחשבים שליש עליון מקצה המזווה הקטנה ולמטה, וכתב עליו 'ודבריו צ"ע במש"כ דכשגבוהה עשרה מחשבין שליש עליון במזווה הקטנה, לכאורה בפשטות דין שליש עליון הוא בחלל הפתח ולא דוקא במזווה.

וראה עוד בספר שכל טוב הנ"ל שהביא דברי החדושים וביאורים להרה"ג ר' חיים שאול גריינימאן שליט"א למס' עירובין (סי' ב' אות יד) שכתב להסתפק בעשה מזוזות בגובה י' טפחים, והמשקוף מעליהם בגובה כ' ואינו נוגע בהם איפה יקבע המזווה, שהרי המזוזות אינן בשליש העליון. וכתב וז"ל 'ומסתבר שאם יש איזה עץ בתחילת שליש העליון אף שאינו כשר לשמש כמזווה, מ"מ אם הוא בתוך הפתח אפשר לקבוע המזווה בו וכו'. ונראה דכן ראוי לעשות שיתקן שם איזה מקום לקביעת המזווה. ומ"מ אם הניחה במזווה נמי נראה דשפיר דמי אף אי בעלמא פסול למטה מן השליש, כיון דליכא מזווה למעלה ומקומה במזוזות' עכ"ל].

76 ה. צורות הפתח הסמוכים זה לזה

כתב בשו"ת אהל יעקב לרבינו יעקב ששפורטש זצ"ל מח (סי' מו), 'ומכ"ש אם היא גדולה כל כך עד שאם תעשה צורת פתח עדיין נשאר שיעור פרצה או פרצות, דאין עושין פתח סמוך לחברו ולא כלו פתחים לא בחצר ולא במבוי וכ"ש בעיר, ודרך לעשות פתחים הרבה אמרינן, אבל

מח. הובא בשערי תשובה סי' שסג אות ט.

דרך לעשות כלו פתחים או סמוכים זה לזה לא אמרינן וכו' עכ"ל. וכלומר
 דס"ל שאין לעשות צורות הפתח סמוכים זה לזה וכל שכן שלא להקיף
 עיר שלמה בצורות הפתח, כיון שאין דרך לעשות פתחים באופן זה.

אולם בספר תיקון עירובין להרה"ג ר' שלום נח סג"ל ווייס שליט"א
 (עמ' עה) העיר שהגאון ר' שלמה קלוגער זצ"ל כתב בשלש מקומות בספרו
 דמהני צוה"פ סמוכים זה לזה. א. בהאלף לך שלמה (סי' קנח) כתב שאין
 קפידא בב' פתחים זה בצד זה, דדומה לנעץ ד' קונדסין בבקעה. ב. בשו"ת
 טוב טעם ודעת (בהשמטות סי' ב) כתב 'כי אין דברי האוהל יעקב נראין
 בזה. והנה גוף הספר לא ראיתי מעולם אם הרגיש בזה, אך נעיין אנן, והרי
 הש"ס ערוכה סותר דבריו, דאמרינן בש"ס נעץ ד' קונדסין בד' רוחות
 העולם ומתח עליהם זמורה הוי רשות היחיד, וכן קיימא לן בהל' עירובין
 (סי' שסב), ומי עושה פתחיו כאלו להיות כל הד' כתלים כולו פתחים,
 ובע"כ דע"כ לא אמרינן דפתח כהאי לא עבדי אינשי רק אם בגוף הפתח
 הוי חסרון, דגוף הפתח לא הוי כעין פתח, אבל אם גוף הפתח הוי כעין
 פתח רק שחברו יזיק לו, לזה לא אמרינן רק כל חד נדון בפ"ע כפתח.
 ועוד ראייה ממה שאיתא בעירובין (דף יא.) גבי פתחי שימאי דפליגי בה,
 ח"א דל"ל שקפי, וח"א דל"ל תקרה. ולמה לא קאמר שם רבותא יתירא
 דהוי הרבה פתחים זה אצל זה והוי רבותא טפי, ונדע מכ"ש אם גוף הפתח
 לא הוי כעין פתח, ובע"כ מוכח דבכה"ג באמת מהני, ולכך אין דברי
 האוהל יעקב נראין, ובדרבנן שומעין להקל וכו'. עכ"ל. ג. בקונטרס יוסף
 דעת (סי' כו) כתב שיסוד הדבר שמסתכלים על כל צורת הפתח בפני עצמו,
 וכיון שכל צורת הפתח בפני עצמו הוא כפתח רגיל שפיר דמי. ודין פתחי
 שימאי הוא רק אם יש חסרון בעצם הצורת הפתח. וכבר נתפרש לעיל שיש
 לצרף דברי רבינו יעקב מליסא דפסול פיתחי שימאי שייך רק בהלכות
 מזוזה ולא בדיני צורת הפתח. וכן עמא דבר כדברי הגאון רבי שלמה
 קלוגער זצ"ל להעמיד צורות הפתח זה בצד זה להקיף כל העיר. ל

ו. בענין לבוד בצורת הפתח

עוד יש לדון בדבר הנוגע לדין שצריך לעשות פתח כדעבדי אינשי,
 אם אפשר לעשות את מזוזת הצורת הפתח ע"י לבוד, כגון חלק מן הקנה
 עומד למטה בארץ, ואח"כ יש הפסק של פחות מג' טפחים, ואח"כ עומד
 שאר הקנה שמשלים לשיעור של י' טפחים, האם אמרינן לבוד כדי שיחשב

שיש כאן קבו
 גדר היוצאות
 שלשה צריך
 וכן פסק הש
 שבת (סי' שנ
 פיתחי שימאי
 קכג) שאבן
 ביניהן ג' וה
 ורא"ש דעכ"ו
 אין זה צריך
 ע"י לבוד הו

ורבינו י'
 לבוד, משום
 צורת הפתח

ובספר
 ששיעורו עש
 הפתח. וכתב
 זהו דוקא כו
 ולא ע"י הלן
 אנו צריכין י
 כעומד על ז
 הפתח, ומהני
 אם יש משכ

ז. צורת הפ
 יש לדון
 גובה י' טפח
 הגר"צ שכטו
 שעומדת בק
 השני. וכתב
 עירוב מסבי